Tidsskriftet der tager pulsen på dansk og international miljøpolitik

GLOBAL ØKOLOGI

NR. 1 | 16. ÅRGANG | MARTS 2009

TEMA

Grøn skat – grønt miljø

Miljøafgifter bidrager til nye jobs
DØR: 19 mia. kr til grønt fodaftryk
COP15: Hvor god bliver aftalen?
Landbruget – brug for helhedssyn

INDHOLD

4 **Klimaet overskygger alt**

5 **Bæredygtige forretninger i Afrika**

6 **Energisiden der sparer**

7 TEMA: Grønne skatter/afgifter

8 **Der er ikke én krise**
Af Uffe Geertsen, redaktionsmedlem Global Økologi

10 **Grønne afgifter kan bidrage til økonomisk vækst**
Af professor Mikael Skou Andersen Danmarks Miljøundersøgelser

12 **19 milliarder kroner skal arbejde for miljøet**
Af Tina Læbel, redaktør Global Økologi

16 Debat: **Skal el-besparelser med i en grøn skattereform?**
Af Göran Wilke, Sekretariatschef, Elsparefonden og Frans Clemmesen, cheføkonom i Dansk Energi

18 **En grøn skattereform i EU – model for bæredygtig udvikling**
Af Kai Schlegelmilch, David Gee og Sebastian Schmidt, Green Budget Europe

20 Nedtælling til COP15: **Vejen til en ambitiøs klimaaftale er lagt**
Af Søren Dyck-Madsen energi-og klimamedarbejder Det Økologiske Råd

23 Nekrolog: **Arne Næss – økosofiens grand old man**
Af Jørgen Rasmussen, Levende Tanker

24 **Mange fluer med et smæk**
Af Leif Bach Jørgensen, landbrugsfaglig medarbejder Det Økologiske Råd

28 **Debat**

30 **Nyt fra Det Økologiske Råd**

32 **Næste nummer af Global Økologi**

Fotos: Carset Madsen / Julie de Leseleuc

TEMA:

Generel højere afgifter på erhverv
Erhvervslivet har fået rabat på miljøafgifter i mange år. Nu er de selv positive overfor grønne afgifter, mod lettelser i indkomstskat. Det Økologiske Råd vil hente 5,4 mia. kr til en grøn skattereform herfra.

Læs side 12

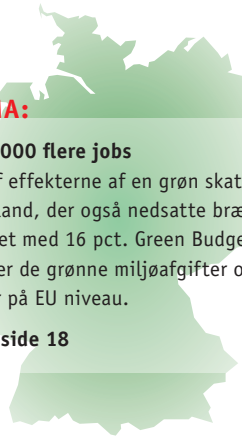

TEMA:

250.000 flere jobs
En af effekterne af en grøn skattereform i Tyskland, der også nedsatte brændstofforbruget med 16 pct. Green Budget Europe kigger de grønne miljøafgifter og skatter efter på EU niveau.

Læs side 18

TEMA:

Mindre landbrug og færre svin
Det Økologiske Råd vil hjælpe vandmiljøet, naturen og sænke landbrugets CO_2-udledninger med 30 pct. Det kan lade sig gøre ved efterafgrøder og ved at tage 11 pct. af landbrugsjord ud af drift.

Læs om nyt landbrugsprojekt fra DØR side 24

Tryksag

Blandede kilder
Produktgruppe fra velforvaltede skove, kontrolleret oprindelse og genanvendt træ eller fibre
www.fsc.org Cert no. SW-COC-727
© 1996 Forest Stewardship Council

Global Økologi nr. 1, 16. årgang, marts 2009 / **Redaktion** | Tina Læbel (ansv.), Maja Kirkegaard, Bent Kristensen, Bo Normander, Uffe Geertsen, Claus Wilhelmsen, Xenia Thorsager Trier, Kåre Press-Kristensen, Niels Henrik Hooge / **Layout**: Birgitte Fjord / **Udgiver**: Det Økologiske Råd, Blegdamsvej 4B, 2200 Kbh N. Tlf. 3315 0977, fax 3315 0971, info@ecocouncil.dk, www.globalokologi.dk / Global Økologi samarbejder med bl.a. The Ecologist og Politische Ökologie og udkommer fire gange årligt. / Redaktionens og Det Økologiske Råds synspunkter afspejles kun i indlæg, hvor dette er angivet. / **Tryk**: Svendbog Tryk / **Papir**: Reprint 90g, FSC godkendt / **Forside fotocollage**: Jonathan Fjord / Næste deadline 20. april 2009. Næste nummer udkommer juni 2009 / © Global Økologi | forfatterne / ISSN 0909-1912 /

Fotocollage: Jonathan Fjord

TEMA: Grøn Skat

Indførsel af grønne skatter motiverer virksomheder til at spare på energien og udvikle mere energirigtig teknologi, og det skaber nye jobs, viser undersøgelser fra europæiske lande. Jobskabelsen virker dog kun, hvis der samtidig gives lettelser på indkomstskatten. I dette nummer ser vi nærmere på en skattereform med grønne aftryk – er regeringens og Skattekommissionens udspil ambitiøse nok? Hjælper det på CO_2-udsplippet, når regeringen vælger at lade elafgifterne stige? Hvad mener Det Økologiske Råd?
Læs mere i temaet.

Danmark som grøn vindernation

Kåre Press-Kristensen og Christian Ege, Det Økologiske Råd

Af Kåre Press-Kristensen og Christian Ege, Det Økologiske Råd

Venstre kom i februar med det længe ventede oplæg om *Danmark som grøn vindernation*. Oplægget indeholder en lang række strategiske målsætninger indenfor energi- og miljøområdet. Det interessante er ikke de ambitiøse men knapt så konkrete målsætninger men derimod, at Venstre nu er fortaler for direkte støtte til cleantech virksomheder samt grønne afgifter og tilskud som virkemidler til at sikre en miljørigtig udvikling. Derved er Venstre vendt 180 grader. De vil nu indføre netop de effektive økonomiske virkemidler, som Venstre – paradoksalt nok – kritiserede den tidligere regering for at anvende op gennem 90'erne.

Det Økologiske Råd har de seneste år arbejdet intensivt via publikationer, konferencer og artikler for at få indført en grøn skattereform. Ud fra principperne i Venstres oplæg kunne meget tyde på, at regeringspartiet rent faktisk har skelet hertil, da oplægget langt hen ad vejen afspejler de virkemidler og målsætninger, som vi foreslår. Venstres oplæg er dog ikke ret konkret, så tiden må vise, om regeringen og Venstres faktisk har lagt en ny linje.

Det Økologiske Råd har d. 29.1. afholdt konference på Christiansborg om en grøn skattereform. D. 2. februar kom Skattekommissionens rapport, som også foreslår øgede grønne skatter. Som opfølgning herpå – og på regeringens nye signaler - fokuserer dette nummer af Global Økologi på potentialerne i en grøn skattereform. Princippet er enkelt: Stigende grønne skatter skal gøre det meget dyrere at forurene og fråse med ressourcerne. Skatteprovenuet skal tilbageføres ved at sænke indkomstskatten og udbetales som tilskud til udvikling og implementering af renere teknologi. En win-win situation for både miljøet, arbejdsstyrken og ikke mindst dansk erhvervsliv, der motiveres til at udvikle fremtidens miljøteknologi før konkurrenterne. For eksempel er vindmølleguldægget en direkte aflægger af 90'ernes miljøpolitik drevet af økonomiske virkemidler.

Ofte bliver en grøn skattereform kritiseret for at øge den sociale ulighed. Dette behøver imidlertid på ingen måde være tilfældet. Det kan undgås ved at tilbageføre skatteprovenuet på en måde, der er socialt afbalanceret.

Der er store miljø- og energigevinster ved at øge specielt erhvervslivets grønne skatter og så kompensere virksomhederne gennem lavere selskabsskat. Supermarkederne betaler f.eks. så lave energiafgifter, at det sjældent betaler sig at sætte låger på køleskabe og frysediske. Til sammenligning har ingen private hjem råd til køleskabe og frysere uden låger. Og industrien betaler endnu mindre end detailhandelen. Derfor er det uhyre vigtigt, at erhvervslivet omfattes af en grøn skattereform.

En grøn skattereform er en omkostningseffektiv vej til en grøn vindernation. Men vi skal igang nu – og forslaget fra Skattekommissionen er ikke vidtgående nok. Det Økologiske Råd har lavet et meget mere ambitiøst forslag, du kan læse mere herom i temaet og på *www.ecocouncil.dk*.

Det Økologiske Råd

Kort nyt

Invester i ulande

Merkur lancerer nu Merkur Udviklingslån A/S for at skabe lån til producenter i ulande. Formålet er at yde lån i størrelsen 300.000-500.000 kr til certificerede økologiske og biodynamisk jordbrug, fair trade eller bæredygtigt skovbrug. Der udbydes 7.000 stk. aktier á 1.000 kr. (mindste køb 5.000 kr). Det tilstræbes et årligt afkast på 5-6 % efter en opstartsperiode på tre år. *www.merkurbank.dk*

'08 – endnu et varmt år

De seneste tre år er de varmeste, der er registreret i Danmark. 2007 holder stadig rekorden som det varmeste år med en årsmiddeltemperatur på 9,5°C. Andenpladsen deles af 2006 og 2008, begge med en årsmiddeltemperatur på 9,4°C. I 2008 var der ikke deciderede varmerekorder, året var generelt varmt. Den laveste temperatur i 2008 blev -9,6°C i marts og den varmeste 31,4°C i juli. Normaltemperaturen, udregnet for 1961-1990 er i øvrigt 7,7°C. *www.dmi.dk*

Gratis – får folk i bus og tog

En undersøgelse fra Handelshøjskolen, Århus Universitet viser, at man ved at forære månedskort væk kan få bilister til at tage tog eller bus. 400 bilister fik et gratis månedskort til den kollektive transport i hovedstadsområdet. Det øgede bilisternes forbrug af kollektiv trafik fra 5 til 10 pct. – At få bilister til at prøve, er den største udfordring, siger John Thøgersen, der står bag undersøgelsen www.asb.dk

Foto: King Wu

I *State of the World 2009* er der fokus på initiativer til bæredygtig udvikling – fx nævnes det, at Indien og Kina har store nationale programmer som skal genskabe millioner af hektar tabt skovland og grønne områder til beskyttelse af grundvand.

VERDENS TILSTAND 2009:

Worldwatch Institute: Klimaet overskygger alt

Af Niels Henrik Hooge, redaktionsmedlem Global Økologi

Worldwatch Institute giver klimaet første prioritet i sin seneste rapport. Efter et forord af R. K. Pachauri, formanden for FN's klimapanel, behandler 22 eksperter klimaproblemets mange komplekse problemstillinger: Hvordan tilpasser vi os som menneskehed den globale opvarmning, uanset hvad vi i øvrigt gør for at undgå, at den indtræffer? Hvordan vil verden håndtere det faktum, at klimabyrden kommer til at veje tungest i de lande, hvis bidrag til klimaforandringerne er mindst? Og selv når vi kæmper for at tilpasse os forandringerne, hvordan bevarer vi fokus på at reducere CO_2 til en brøkdel af dens nuværende niveau?

I mellemtiden vil incitamentet til at hæve levestandarderne fortsætte, og verdens befolkning fortsætte med at vokse i det mindste nogle årtier og måske resten af århundredet. Hvilke nye teknologier, adfærdsmønstre, institutioner, aftaler og styreformer vil opstå i kølvandet på klimaudfordringerne? Og måske allervigtigst, hvordan vil de fattige reagere overfor den største trussel mod økonomisk udvikling, som verden endnu har set?

Blandt de mange relevante temaer, Worldwatch-rapporten berører, et det mest rystende formentlig teorien om eksistensen af et antal 'tipping points', dvs. tærskler, som, hvis de overskrides, vil gøre det vanskeligt eller umuligt at vende udviklingen i klimasystemet. Hvis temperaturen stiger mere end 1.5-2 °C, vil det grønlandske, og hvis den stiger til mere end 3 °C, det vestantarktiske isdække kunne smelte. I det første tilfælde vil havene kunne stige med 6-7 m., i det andet med yderligere 4-5 m.

Rapporten berører ikke kun aspekter der truer vores overlevelser, den kommer også med positive eksempler på lande, der gennem projekter har sat gang i bæredygtige tiltag. Med den rigtige tilgang til tingene kan vi måske oven i købet ende med at blive rigere og opnå mere velfærd – hvis vi handler i tide.

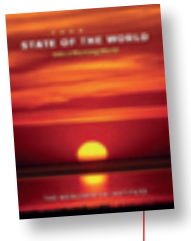

The Worldwatch Institute 2009: State of The World – into a Warming World, 262 s., 19.95 USD

Farmere i Uganda med den lokale kornsort sorghum. Kornet bruges til brygning af øl både til hjemmemarkedet og internationalt. Bryggeriet SABMiller har på den måde skabt jobs til mange farmere.

Inclusive business

– Bæredygtige forretninger som inkluderer små og lokale leverandører i Afrika vokser

Oversættelse Bent Kristensen, Global Økologi

De store globale virksomheder er begyndt at integrere de fattige i deres værdikæder som leverandører, distributører og detailhandlere, på en måde, som er rentabel for deres forretninger. Den måde at gribe tingene an på, betegner FN's udviklingsprogram som inclusive business. (bæredygtig forretning til gavn for lavindkomstgrupper)

I december 2008 offentliggjorde bryggerigiganten SABMiller således en plan om at forøge antallet af småfarmere til leverring af råvarer rundt omkring i verden med ca. 15.000. Bryggeriet vil bl.a. gennemføre flere udvidelser i Zambia, Uganda og Tanzania. Det vil skabe jobs for farmere i disse lande, udvikle deres færdigheder og give dem bedre økonomi.

Fordelene ved sådanne programmer i form af jobs og øget velstand er klare nok. Fødevarevirksomheden Unilever oplyser, at de bistod omkring 100.000 jobs i Sydafrika i 2005, blot ved at drive handel i landet. Disse jobs findes spredt i Unilever South Africa's forsyningskæde.

Lokal forsyning giver nogle forretningsmæssige fordele, siger SABMiller. Når man opbygger leverandørnetværk af små lokale farmere mindsker man afhængighed af importerede råvarer og sparer importomkostninger. Det kan også hjælpe virksomheden til at udvikle produkter til en overkommelig pris til hjemmemarkedet, som f.eks. Eagle Lager beer fremstillet af lokalt korn, sorghum, i Uganda.

Nestlé integrerer også små farmere i sin forsyningskæde gennem sit partnerskab med Sydafrikas landbrugsministerium og andre organisationer i AgriBee Maluti landbrugsinitiativet.

Den tiltagende lokale fokus på de store globale virksomheder som SABMiller, Unilever og Nestlé er begyndt at skabe bedre økonomiske forhold for små farmere i Afrika. Udfordringen for disse virksomheder er at sikre, at alle de små initiativer udvikler sig på en måde, som skaber reelle forretningsfordele.

Kilde Environmental News Network

Kort nyt

Internationalt VE-agentur

D. 26. januar oprettede 75 lande et Internationalt Agentur for Vedvarende Energi (IRENA). IRENAs opgave bliver at samle og formidle viden om VE og yde rådgivning til medlemslandene. Agenturet, der bl.a. skal samarbejde med FN og OECD, forventes at blive funktionsdygtigt i løbet af 2010. Danmark har sammen med Tyskland og Spanien spillet en stor rolle i oprettelsen, der får en bred medlemskreds af ilande og ulande.

Tørke i Californien

Den amerikanske stat Nevada blev i januar 2009 erklæret for naturkatastrofe-område af USA's landbrugsministerium pga. tørke i over et år. Dermed er Californien på vej mod en af de værste vandforsyningskriser i historien. Vandmanglen skyldes tre år med svigtende nedbør. Snemængden i Nevada-bjergene, hvorfra to tredjedele af vandet til Californien kommer, er kun 50-60 pct. af det normale. Fortsat global opvarmning kan forværre tilstanden. *www.care.dk*

Lolland på brint

I landsbyen Vestenskov på Lolland får fem huse i år el og varme vha. brintteknologi. Landsbyen er den første by i verden, der får leveret varme og el fra brint, planen er, at 35 - 50 huse inden COP15 skal have deres eget lille brintanlæg. Husene får fælles lagertank, der placeres centralt udendørs, og brinten ledes herfra til husene via tynde gasrør. Energien til anlæggene kommer fra vind. Restproduktet er rent vand. *www.dongenergy.dk*

Sluk lyset Danmark!

Vær med til at vise respekt for klodens overlevelse – giv din stemme til klimaet og vis verdens politikere, at de skal handle – nu!

Sluk lyset d. 28 marts kl. 20.30 til 21:30

Følgende byer er med i Earth Hour 2009: Cape Town, Chicago, København, Dubai, Hong Kong, Istanbul, Las Vegas, Lissabon, London, Los Angeles, Manilla, Mexico City, Moskva, Nashville, Oslo, Rom, San Francisco, Singapore, Sydney, Toronto og Warszawa

På *www.wwf.dk* kan du læse mere og evt. tilmelde dig.

"Jeg håber, at politikerne har forstået, at økologi ikke kun er islandske sweatere. Det er erhvervspolitik."

Paul Holmbeck, direktør i Økologisk Landsforening til Altinget om udspillet i Grøn Vækst

Klimamobil af plastflasker

På en mobilmesse i Barcelona i februar i år har SAMSUNG introduceret en ny klimamobil. Touch screen-mobilen Blue Earth er fremstillet af genbrugte plastikflasker og oplades ved hjælp af solceller på bagsiden.

Mobilen er fri for beryllium og phtalater. Opladeren bruger mindre end 0,03 watt i stand by-tilstand.

Se mere:
www.samsung.com/dk/news/newsRead.do?news_group=productnews&news_ctgry=&news_seq=12414

Klimavenlige københavnere

Hvis alle københavnere slukker for PC'en, når den ikke er i brug, sparer de 27 mio. kr og København sparer 8000 ton CO_2 om året.

København Kommune skærper indsatsen op til COP15 – bl.a. kan man blive KilmaKbh'er og deltage i bevægelsen mod en bæredygtig by (man kan også vinde præmier) – og modtage besøg af klimakonsulenter. Se mere: *www.klimakbh.dk*

Nordhavn og Amager Fælled

Er desuden søsat som to flagskibe, der skal vise vejen inden for bæredygtig byudvikling. På Amager Fælled Bykvarter skal der opbygges en hel CO_2-neutral bydel. Nordhavn, der skal huse 40.000 mennesker, er pt. i konkurrence. Her skal satses på energineutralt byggeri, kollektiv transportformer og grønne oaser. Se *www.kk.dk/nordhavn*

Hvad kan man spare ved isolering?

Rockwool har oprettet en hjemmeside, hvor man nemt, hurtigt og overskueligt kan få besked om hvad man sparer både på varmeregningen og på CO_2-udslippet:
Besøg *http://sparpenge.rockwool.dk/front_end/?cc=dk*

Foto: Carsten Madsen

GLOBAL ØKOLOGI

TEMA 1 – 2009

Grøn skat – grønt miljø

Danskerne hører til i superligaen, når det gælder udledninger af kuldioxid pr. person.

Derfor har vi også fået skrappe krav i Kyoto-protokollen om at reducere vores udledninger med 21 procent i 2008-2012 i forhold til niveauet i 1990. De seneste tal fra Danmarks Miljøundersøgelser fortæller, at vi langt fra er i mål. Det haster med at få iværksat nye tiltag.

Et effektivt middel til at sætte skub i energibesparelser og udviklingen af mere miljøvenlig teknologi er en skattereform med tydelige grønne fodaftryk. Danmark er i skrivende stund i gang med at reformere skatten, og i dette nummer af Global Økologi har vi valgt at se nærmere på grønne skatter og afgifter – hvad kan de betyde for samfundet som helhed, og hvordan kan en grøn skattereform konkret se ud?

Flere lande i Europa har gradvist 'grønnet' deres skattesystem – samtidig med at skatten er lettet på arbejdskraft. Vi præsenterer en samlet vurdering af grønne skatteomlægninger i EU i artiklen s. 10 og så ser vi nærmere på Tyskland. I dag en af de største teknologinationer indenfor vedvarende energi. Læs mere i artiklen s. 18 om EUs grønne skattereform.

Grønne afgifter har været en del af danskernes hverdag siden 1970'erne, men skattestoppet i 1991 satte en stopper for udviklingen og reguleringen. Nu er de – med den vedtagne skattereform igen på agendaen. Skattekommissionen og regeringen har lavet et udspil – det samme har Det Økologiske Råd – og der er store forskelle på ambitionsniveauet. Se hvorfor i artiklen '19 mia. kr skal arbejde for miljøet'.

Regeringen vælger at lade afgifter på el stige. Det er administrativt nemt – men får det nogen effekt? Vi har spurgt to debattører. Det kan du følge med i på s. 16.

Udenfor temaet fortsætter vi i klimasporet. Vi rapporterer direkte fra det seneste klimatopmøde i Polen i Poznan. Hvad blev landene enige om – er der begrundet håb om en ambitiøs klimaaftale i København? Hvad mangler, og hvor skal der sættes i ind. Det kan du blive klogere på i 'Vejen til en ambitiøs klimaaftale er lagt'.

Endelig har vi også landbruget i søgelyset. Det Økologiske Råd har lavet et større projekt, der viser, at et helhedssyn på landbruget – både kan sikre natur, klima og vandmiljø – uden at det behøver koste stort mere. Miljøhensyn skal 'blot' indarbejdes i EU's landbrugspolitik.

God læselyst. Redaktionen.

Foto: Nicolas Homrich

Der er ikke én krise

Klimakrise, polarisering, udpining af jord, hav og skov. Verden er ramt af mange kriser – og de hænger sammen. Måske kan økonomi- og finanskrisen blive en øjenåbner til nye løsningsmodeller.

Af Uffe Geertsen, redaktionsmedlem Global Økologi

Danmark har på en række felter været et foregangsland i udnyttelsen af sol og vind. Det er sket gennem en enestående indsats af forskere, fabrikanter og folkelige bevægelser ud over landet. Men med hensyn til som helhed at omstille samfundet til en mere bæredygtig fremtid er det gået ned ad bakke de seneste 7 – 8 år. I alt hører Danmark – på trods af de vedvarende energiformers fremgang – til de pr. indbygger mest ressourceforbrugende og CO_2-udledende nationer i verden. På linie med en række andre lande lægger vi beslag på en langt større del af klodens miljømæssige råderum, end der er plads til.

Som mange i dag har indset, har de moderne samfund udviklet produktions- og forbrugsformer, som jordklodens biosfære lider stor skade ved. Den samlede krise skærpes naturligvis af den fortsatte befolkningsvækst, men frem for alt af den videre udbredelse af de uholdbare produktions- og forbrugsformer til nye befolkningslag i mange lande. Det er et forløb, som betyder bedre leveforhold for nye mellemlag – men på en lige så uholdbar måde, som i de hidtil velstående lande. – En udvikling, som umuligt kan stoppes, hvis ikke de lande og regioner, hvor denne civilisationsform er mest udbredt, går i spidsen for en radikal nedskæring af ressourceforbrug og omlægning af produktions- og dyrkningsformer.

Klimakrisen har været kendt og belyst gennem årtier. Nu er den langt om længe kommet på den politiske dagsorden. Men den hast, hvormed der skal reageres, har endnu langt fra vist sig i politisk, administrativ og personlig handling. Det er tydeligvis vanskeligt for både befolkninger og politikere at forstå rækkevidden af, hvad der sker, endsige klargøre sig, hvilke samfundsmæssige og personlige indsatser, som nu trænger sig på. Helt i baggrunden står det faktum, at den fattige verden i Syd vil blive ramt langt hårdest, og at der kun er de velstående lande - som er årsag til den kommende katastrofe - til at hjælpe de fattige befolkninger.

Nedslidning

Den samme alvor gælder en krise af en noget anden karakter. Den er ikke så meget i fokus, men i omfang kan den desværre måle sig med klimakrisen. Det drejer sig om nedslidningen af dyrkningsjord og skove, forurening og overforbrug af grundvand samt overfiskning i søer og have. På grund af bl.a. de nævnte forhold er fødevaresituationen i de fattigste lande (og blandt de fattigste i de rige lande) dybt alvorlig. Den forværres yderligere på grund af handelsvilkårene og fordi stadig større dele af dyrkningsjorden bruges dels til en stærkt voksende kødproduktion og dels til produktion af biodiesel. Skovene fældes i et omfang langt over genplantningen, både for at skaffe hårdttræ til velstående lande, dyrkningsjord til voksende befolkninger og for at blive inddraget til yderligere kød- og dieselproduktion. Krisерne hænger sammen, f.eks. svækker klimaændringerne dyrkningsmulighederne i subtropiske og tropiske regioner. I alt er der tale om en (stilfærdigt) voksende hungerkatastrofe for alle, som ikke er med i velstands- og vækstregimet.

Polarisering

International forskning og dokumentation rummer mange skræmmende oplysninger om den samlede situation og dens baggrund. Her skal blot nævnes, at FN's miljøprogram i 2007-rapporten fortæller, at verdens mest velstående milliard mennesker forbruger 15 gange så meget af klodens naturrigdomme som de fattigste 2,3 milliarder. Disse fattige mennesker lider af fejlernæring, sygdomme og manglende skole, uddannelse og arbejdsmuligheder. De værst stillede sulter, og børnedødeligheden er forfærdende. Lidelser af et ufatteligt omfang, som verdenssamfundet i et langt sejt træk kunne lempe.

At opnå dette kræver en forståelse af de store krisers sammenhæng. Én sammenhæng er netop, hvad man kunne kalde *polariseringen* mellem rige og fattige. Ud over, hvad denne polarisering i øvrigt medfører af ondt, så er også dens miljøskader åbenbare: Stor velstand betyder overforbrug og dermed rovdrift på ressourcer, voldsom udledning af klimagasser og al mulig anden forurening af luften, dyrkningsjorden og vandet. Samtidig betyder den store fattigdom, som i hvert fald 1/3 af klodens beboere lider under, andre former for nedslidning af naturgrundlaget. Mindre omfattende, men dog af alvorligste karakter i alle fattige lande og regioner.

Da dyrkningsjord i det lange løb kun kan bevare sin kvalitet gennem skånsomme dyrkningsformer, og da der som helhed – hvis verdens voksende befolkning skal have sund mad i tåleligt omfang – ikke er plads til det overdrevne kødforbrug endsige den hastigt voksende anvendelse af fødevarer til brændstof, ja så må den globale udvikling bevæge sig frem mod mere ligelig deling af goderne. Dvs. en begrænsning af polariseringen, som i øvrigt også er et evindeligt flygtninge- og sikkerhedsproblem. (Det er dog ikke muligt på kort plads at behandle disse spørgsmål tilbundsgående). Men en vigtig forudsætning for en tilnærmet ligestilling i verden hedder jordreformer, som med rimelige andele dyrkningsjord til de fattige landbefolkninger kan rette op på den horribelt skæve jordfordeling i land efter land.

Ny økonomimodel

Men hvor i alverden skal kampen mod klodens kriser begynde? Ja givetvis på alle fronterne, men grundlæggende med en radikal justering af den økonomiform, som driver fejludviklingen frem. Den accelererende økonomi- og finanskrise kan måske blive en øjenåbner. Nyliberalismens næsten grænseløse vækstdynamik hører utvivlsomt til hovedårsagerne til både polarisering og overdrevent ressourceforbrug og de øvrige naturødelæggelser. Aldrig nogensinde før har så stærkt ressourcekrævende økonomi- og livsformer hersket som gennem de seneste 30- 40 år. Netop i denne periode har den vestlige verden givet los for en nyliberalisme i dens uskønneste udgave.

Mulighederne for at nærme sig mere bæredygtige økonomiformer har igennem mange år været underbelyst både i de dominerende politiske kredse og i undervisning og folkeoplysning. Det har været en stor mangel, for der findes faktisk solid økonomisk og samfundsmæssig forskning i mere bæredygtige former for samfundshusholdning. Heller ikke det er der plads til grundigt at belyse i en kort artikel. Hovedsagen er at sætte ind over for nyliberalismens og finanskapitalernes utæmmede globaliseringsformer. Det skal bl.a. ske gennem en bedre markedsstyring – for at opnå en mere holdbar ressourceforvaltning og en mere ligelig fordeling, både nationalt og internationalt. Er det skræmmende? Efterhånden ikke for store dele af befolkningerne eller for en voksende part af erhvervslivet. Men til gengæld for nogle af de økonomiske interesser, som dominerer de største ressourceomsætninger, olieselskaberne, de kemiske industrier, våbenindustrierne og finanskapitalen.

"I alt er der tale om en (stilfærdigt) voksende hungerkatastrofe for alle, som ikke er med i velstands- og vækstregimet."

Mange kriser

For at sammenfatte: Uden fortilfælde i menneskehedens historie er den storforbrugende del af verden i gang med at ødelægge sit eksistensgrundlag. Plus ulandenes med.

I alt måske én – i virkeligheden kulturel – krise. Men dens forskellige aspekter har hver sit navn. De hænger alle sammen, og ethvert forsøg på at løse en af dem vil ende galt, hvis ikke de øvrige forstås og inddrages centralt i indsatsen. Politikere, administratorer og de store økonomiske koncentrationer lader vente på sig. Ikke mht. ord, men i *tilstrækkelig* handling.

Global Økologi vil i tiden op til FN's verdenskonference om klimakrisen i december 2009 belyse flere sider af helheden.

I Danmark er en af de jordnære opgaver, som skal løses pt. en skattereform. Her er det oplagt at sætte grønne fodaftryk og beskatte det vi vil have mindre af – forurening og resurseforbrug – mod at give andre skattelettelser. Derfor belyser Global Økologi netop denne sag i dette nummer.

uffe.geertsen@mail.tele.dk

Grønne afgifter kan bidrage til økonomisk vækst

I fem EU-lande har CO_2- og energiafgifterne givet et lille, men positivt bidrag til den økonomiske vækst på op til 0,5 procent samtidig med at CO_2-udledningerne er blevet nedbragt.

Af Professor Mikael Skou Andersen, Danmarks Miljøundersøgelser, Århus Universitet

Når der indføres afgifter på energi og på udledninger af CO_2 og indtægterne anvendes til at nedbringe andre skatter opnås en positiv virkning både for miljøet og for samfundsøkonomien. Det har økonomer fra Cambridge i samarbejde med miljøøkonomer fra Danmarks Miljøundersøgelser påvist i EU-forskningsprojektet 'Competitiveness Effects of Environmental Tax Reforms' (COMETR).

Dermed kan teorien om den såkaldte 'dobbelte dividende' af miljøafgifter – det vil sige, at der både er en positiv effekt for miljøet og for samfundsøkonomien ikke længere afvises. Undersøgelsen viser en lille, men positiv vækst på op til en halv procent i fem EU-lande som følge af indførsel af CO_2- og energiafgifter - samtidig med at CO_2-udledningerne er reduceret.

Ombytning til grøn skat giver vækst

Afgifter på energi og udledning af CO_2 fra fossile brændsler kan være et effektivt middel til at afhjælpe klima-problemet og uden negative effekter for landets konkurrenceevne – hvis afgifterne ikke blot går i statskassen, men bruges til at nedsætte andre skatter og afgifter.

Finland var for nitten år siden det første land der indførte afgifter på CO_2. Senere fulgte Sverige, Danmark, Holland, Tyskland og England med skattereformer der omlagde beskatningen fra arbejdskraft til forurening. I løbet af årene er CO_2- og energiafgifterne gradvist blevet hævet sådan, at skatter for mere end 25 mia. euro om året er blevet omlagt.

Hvor økonomiske modeller normalt anvendes til at forudsige den fremtidige udvikling har økonomerne i COMETR arbejdet med historiske data. Vi har brugt to år på at indsamle og fordele detaljerede data for

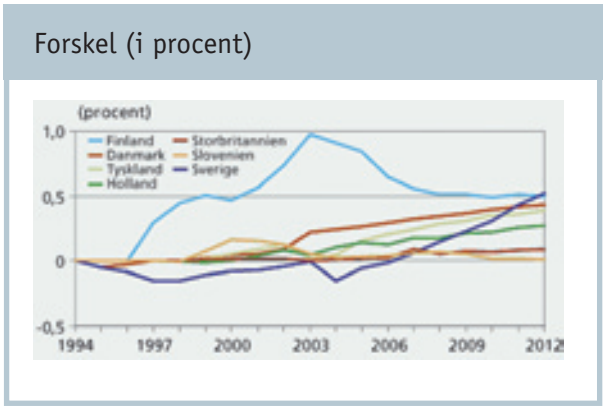

Effekten af grønne skatteomlægninger på den økonomiske vækst. Effekten er målt som forskellen mellem basisforløbet og referenceforløbet. Slovenien har ikke haft en grøn skattereform, men har omlagt energiafgifterne for industrien til at følge CO2-indholdet. Kilde: Cambridge Econometrics.

energiforbrug, afgiftsbetaling, energipriser, brændselsvalg og CO_2-udledning. De mange data er anvendt til beregninger med den empiriske makro-økonomiske model E3ME, som er en af de mest detaljerede og realistiske i verden, når det gælder behandlingen af energisektoren og den økonomiske samhandel mellem EU-medlemslandene.

Analysen viser, at selvom afgifterne er så relativt beskedne, så har de bidraget til at drivhusgas-udledningen er reduceret med mellem 2 og 6 pct. i landene. I 2012 hvor Kyoto-aftalen skal være opfyldt vil effekten være et bidrag til reduktionen af CO_2 på op til 7 pct. Samfundsøkonomisk har skatteomlægningen set under et givet en beskeden, men signifikant positiv effekt på den økonomiske vækst som for Danmark er blevet 0,3 pct. højere. Inflationen i Danmark er ikke påvirket, da provenuet fra CO_2- og energiafgifterne på erhvervene blev anvendt til at lempe arbejdsgiverbidrag m.v.

Øget konkurrence om energieffektivitet

Der er sektorer, som taber på en omlægning af skat fra arbejdsindkomst til grønne afgifter, men der er også sektorer som vinder, og under et har det været en samfundsøkonomisk fordel for fem af de seks lande. I England er omlægningen neutral, men her er også tale om de mindste afgifter og den nyeste skatteomlægning.

Bidraget til den økonomiske vækst opstår fordi energi-afgifterne fører til effektivisering af energiforbruget samtidig med at løn-omkostningerne bliver lettet. Det fører til bedre konkurrenceevne for de energieffektive erhverv og til udvikling af nye produkter, som også kan eksporteres. Afgifter på benzin flytter efterspørgslen til andre og i højere grad indenlandske produkter.

Stigninger i pris eller afgift

Projektets analyser tyder endvidere på, at der er stor forskel på, om det er energiprisen eller energi-afgiften, der forøges. Det skyldes først og fremmest, at et provenu fra afgifter for eksempel fra afgifter på el forbliver i samfundsøkonomien og kan anvendes til at lempe andre skatter. Det må desuden forklares med, at indenlandske afgifter ikke påvirker prisen på de importerede råvarer og halvfabrikata. Det er et vigtigt resultat for diskussionen om hvordan brug af afgifts-instrumentet i klimapolitikken kan forenes med hensynet til konkurrenceevnen.

msa@dmu.dk

Læs mere om projektets resultater på:
www2.dmu.dk/cometr/

Energiomkostninger i industrien

Energiomkostninger som andel af produktionsværdien i seks energi-intensive brancher med angivelse af CO2-afgifternes andel – før tilbageførsel af afgifts-provenuet. Afgifter både i transportsektoren og industrien bidrager til det positive resultat. I industrien er afgiftsbyrden dog fortsat beskeden.

Industrien slipper billigt

De energi-intensive industrier, som står for produktionen af cement, jern og andre metaller, glas og basis-kemiske produkter, tegner sig for to tredjedele af industriens CO_2-udledning i Europa. Dermed står de meget centralt i spørgsmålet om at begrænse CO_2-udledningerne. Indtil nu har de på grund af bekymring for konkurrenceevnen fået klækkelige rabatter, når det gælder CO_2- og energiafgifter.

En rapport fra COMETR i 2008 viser, at de mest energi-intensive industrier brutto betaler CO_2- og energiafgifter i et omfang der udgør mellem 1 og 5 pct. af deres overskud før afskrivninger. Fra afgiftsbyrden skal imidlertid trækkes værdien af sænkede arbejdsgiver-afgifter og energibesparelser. Så falder regningen til under 2 pct. af overskuddet eller mindre. Kun i Sverige kommer den i nogle brancher op på 3 pct.

Opgjort i forhold til virksomhedernes samlede værditilvækst er afgiften i næsten alle sektorer under en halv pct. og flere gange mindre end værdien af den løbende forbedring af energi-produktiviteten, som kun i mindre omfang er drevet af afgifterne.

Industriens CO_2-afgifter er beskedne

Mens det nominelle niveau for CO_2-afgifter i en række EU-lande er på 10-20 euro per ton CO_2, så betaler de fleste energi-intensive virksomheder i praksis EU's minimumssatser som er 1-2 euro per ton CO_2 (og 8 euro for olie). I Danmark betaler den mest energi-intensive industri på grund af den høje sats for varme dog i gennemsnit omkring 7 euro per ton CO_2.

Økonomer fra FN's klimapanel vurderer, at CO_2-omkostningen i de kommende år skal op på 20-30 euro per ton CO_2 for alle brændsler og udslip for at undgå klimaændringer på over 2 grader. Det kan ske ved at kombinere en CO_2-kvoteordning med CO_2-afgifter på ikke-kvoteomfattede eller gratis udslip.

19 milliarder kroner skal arbejde for miljøet

Foto: Ashok Rodrigues

Det Økologiske Råd foreslår en ambitiøs grøn skattereform, hvor bidragene især skal komme fra erhvervslivet herunder landbruget. Men også husholdninger og transport skal bidrage.

Af Tina Læbel, redaktør Global Økologi

I en tid, hvor bankerne gisper efter reelle kontanter, hvor virksomheder må lukke og daglige fyringer er en realitet, er det sin sag at kræve forhøjelse af grønne afgifter. Men der er gode grunde til at gøre det – og det kan gøres, så udgifterne modsvares af indtægter – altså, at bundlinjen i en grøn skattereform er, at det samlede skattetryk er uændret.

En grøn skattereform handler som, Statsminister Anders Fogh Rasmussen udtrykkeligt og sagligt gjorde rede for i sin Nytårstale om, at lægge mere skat på det som samfundet ønsker mindre af, nemlig forurening og samtidig lette skatten på det som vi (regeringen) ønsker mere af, nemlig arbejdskraft.

Det Økologiske Råd har i mange år været fortaler for en grøn skattereform herunder princippet om, at den der forurener, selv skal betale for de skader vedkommende påfører vores fællers klima og miljø. Grønne afgifter er et af de mest effektive værktøjer til at dæmme op for resurseforbruget og mindske forureningen samtidig med, at de kan motivere til en omstilling til renere og mere energibesparende teknologi i erhverv.

Foto: Knud Nielsen

Skrappe grønne midler

Elementerne i en grøn skattereform gør det altså dyrere at fråse med energien, omvendt så belønnes borgere, det offentlige og virksomheder for at spare på energien. Skattekommissionen kom som ventet med et udspil til grønne afgifter i deres rapport, der blev offentliggjort i begyndelsen af februar. De fleste forslag trækker i den rigtige retning, men ambitionsniveauet er alt for lavt. I alt forventer kommissionen et årligt provenu på ca. seks mia. kr/år – eksklusiv indtægter fra salg af CO_2-kvoter, som kommissionen medregner, men som er penge, som efter 2013 kommer ind alligevel, som følge af en EU-beslutning.

Det Økologiske Råds udspil til en grøn skattereform indeholder flere grønne afgiftsforslag – samlet vil de kunne bidrage med et provenu på ca. 19 mia. kr/år (eksklusiv indtægter for CO_2-kvoter), altså en tredobling i forhold til kommissionens udspil.

Hvor højt eller hvor lavt de grønne indtægter sættes afhænger af det kommende skatteforlig. Overvismand Peter Birch-Sørensen fra Københavns Universitet bakker dog Det Økologiske Råd op. På baggrund af tidligere moderate beregninger, hvor man årligt vil kunne hente 11 mia. kroner i grønne afgifter, siger han til Global Økologi, at tallet med fordel kan hæves væsentligt – måske op mod det dobbelte – hvis pengene bruges til fornuftige lettelser i indkomstskatten.

Mer motivation til virksomheder

I dag betaler erhvervslivet langt mindre i energiafgifter end private husholdninger gør. Supermarkederne betaler for eksempel så lave energiafgifter, at det sjældent kan betale sig at have låger på køleskabe og frysediske. Og industrien betaler endnu mindre end detailhandlen. Derfor er der et stort potentiale for energigevinster ved at øge erhvervslivets grønne skatter og så kompensere virksomhederne gennem lavere selskabsskat. Skattekommissionen er enige heri, men deres foreslåede afgiftsniveau er for lavt.

Det Økologiske Råd foreslår, at der indføres en generel energiafgift på erhverv, som både lægges på den kvote- og ikke kvotebelagte sektor, dog med rabat til særligt energitunge virksomheder, som er konkurrenceudsatte. Derudover skal CO_2-afgiften øges for den ikke kvotebelagte sektor og afskaffes for den kvotebelagte. I alt kan de grønne afgifter fra erhvervene bibringe ca. 5,4 mia. kr/år. Det svarer til en finansiering på over 25 pct. af det samlede provenu.

Vi har også kigget på erhvervslivets transportvaner, for mange taxier og firmabiler ser stort på, hvor brændstoføkonomiske bilerne er. 38 pct. af det samlede salg af personbiler i Danmark er erhvervsbiler, og de bidrager derfor væsentligt til trafikken i Danmark – samtidig med at de efter få år oftest overgår til at være privatbiler. Derfor foreslår vi et afgiftssystem, som fremmer biler med lavt CO_2-udslip, både for firmabiler og taxier.

Og så skal der strammes op på gulpladeordningen. Den bruges unødigt meget, bl.a. fordi man via små klistermærker fra Skat kan få lov til bruge for eksempel en varebil på gule plader til privat kørsel. Registreringsafgiften ved køb af varebiler er meget lempelig og inddrager ikke miljø- og klimahensyn. Afskaffelse af gulpladeordning for private vil kunne indbringe 400 mio. kr.

Erhvervslivet selv, er, modsat tidligere tider, positive overfor en forhøjelse af grønne skatter. I en undersøgelse af 350 virksomheder for Ugebrevet A4, siger tre ud af fire virksomhedsledere, at de gerne betaler højere grønne afgifter. Flere pointerer dog, at forudsætningen for accepten er, at indkomstskatten sænkes tilsvarende.

Hvor mange grønne afgifter?

I dag udgør de grønne skatter knap 10 pct. af skatteindtægterne eller 80 mia. kr/året:

Det Økologiske Råd foreslår, at indtægten øges med 18,9 mia. kr/år.

Det Økonomiske Råd har tidligere foreslået 11 mia.kr/år.

Skattekommissionen forslår en øgning på 6 mia. kr/år .

Regeringens udspil af d. 24.2. foreslår en øgning på 5,7 mia. kr/år.

(Alle tal er eksl. indtægter fra salg af CO_2-kvoter)

Generelt har skattestoppet i 2001 fastfrosset de grønne afgifter på 2001-niveau og udhulet dem med i alt ca. 12 mia. kr. om året. I 2007 genindførtes en regulering af energiafgifterne (÷øvrige miljøafgifter), men den udhuling, der er sket i de foregående år, er ikke udfyldt.

Vil du debattere grønne afgifter?

Det Økologiske Råd i samarbejde med Politiken holder

Offentligt møde om grøn skattereform

Tid: **Onsdag d. 18. marts kl. 16**

Sted: **Politikens foredragssal, Vestergade 28, København**

Oplæg ved ordførerne *Jacob Jensen* (V), *Klaus Hækkerup* (S), *Jesper Petersen* SF samt medlem af Skattekommissionen *Peder Andersen*. Se også side 31.

Gylle eller kød

Landbruget bidrager med cirka 18 pct. af Danmarks samlede udslip af klimagasser. Skattekommissionen har foreslået en miljøafgift på metan som i praksis skal udmøntes som en skat pr. dyreenhed. Det har nu fået både kvægbrugere og Arla til at meddele, at de – hvis den upopulære 'prutskat' vedtages – flytter til udlandet.

Det Økologiske Råd foreslår i stedet en afgift på gylle, som ikke bioforgasses. Denne afgift vil også i praksis skulle betales pr. dyreenhed, men husdyrbrugene kan altså slippe for afgiften, hvis de bioforgasser deres gylle. Dermed kan afgiften, modsat Skattekommissionens, virke adfærdsændrende. Alternativt kan man lave en afgift på kød – specielt oksekød, idet køer afgiver langt mere metan end svin og fjerkræ.

Der er dobbelt positiv klimaeffekt, når metan omdannes til biogas. Dels sænkes udslippet af metan (metan er en langt kraftigere drivhusgas end CO_2), og den energi der produceres kan erstatte fossile brændstoffer. Det Økologiske Råd foreslår at lægge en afgift på 390 mio. kr på spredning af uforgasset gylle. Der skal dog være særlige tilskudsordninger for økologiske og fritgående dyr.

Desværre har regeringen benyttet Skattekommissionens uheldige forslag til i stedet helt at friholde landbruget for øgede grønne afgifter.

Høj kilometerafgift

Med hensyn til transport, ser Det Økologiske Råd gerne en generel øgning af afgifter på benzin og diesel. Skattekommissionen har valgt ikke at berøre dette område, af hensyn til grænsehandlen, men der er plads til moderate forhøjelser. Vi foreslår, at brændstofafgifterne hæves med 1 kr/l inkl. moms, det vil pt. give 4,25 mia. kr til statskassen. Generelt har Danmark lavere afgifter på drivmidler sammenlignet med vores nabolande.

Det Økologiske Råd ønsker en samlet grøn transportpakke med en kørselsafgift, hvor det bliver billigere at eje en bil, men hvor det til gengæld bliver dyrere at køre. Vi foreslår en gennemsnitlig kørselsafgift på 35 øre pr. kørt kilometer, men prisen skal differentieres efter hvor meget brændstof bilen forbruger. De mest forurenende biler skal betale op mod det tredobbelte i kilometerafgift. Rent praktisk kan kørselsforbruget aflæses ved at bilens kilometertæller plomberes og forbruget aflæses ved et lovpligtigt bileftersyn.

Vi vil starte her og nu med en simpel kilometerafgift. Vi vil ikke som regeringen vente på, at et satellitbaseret roadpricing system kan indføres, tidligst fra 2015. Kørselsafgifterne skal indføres for såvel privatbiler som vare- og lastbiler. Og så kan de kombineres med trængselsafgifter (bompenge) omkring de største byer.

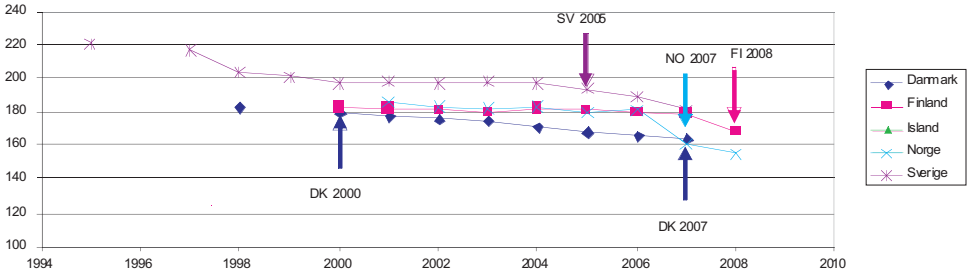

Der er en sammenhæng mellem registreringsafgiftens størrelse og bilers CO_2-udledning. Derfor skal den fastholdes og samtidig differentieres efter CO_2-udledning og energiforbrug, siger Det Økologiske Råd.

På figuren ses, at Sverige, der ikke har nogen registreringsafgift, har det højeste CO_2-udslip pr. bil. Pilene angiver hvornår Norge, Danmark og Finland har sænket og differentieret deres registreringsafgift. (Sverige 2005-pil angiver, at årsafgiften blev koblet til CO_2-udslip)

10 ANBEFALINGER FRA DET ØKOLOGISKE RÅD:

Kørselsafgift – på sigt roadpricing	5 mia. kr	
Afskaffelse af befordringsfradrag	2,7 mia. kr	
Bedre CO_2-incitamenter på erhvervs- og	400 mio. kr	(afskaffelse af gulpladeordning for private)
gulpladebiler	200 mio. kr	(revidering af hyrevognsordning)
Øgede afgifter på benzin og diesel	4,25 mia. kr	
Afgifter på fly- og færgetrafik	800 mio. kr	
Forhøjelse af pesticidafgift	400 mio. kr	
Afgift på ikke-bioforgasset gylle	390 mio. kr	
Øgede energiafgifter på erhverv	5, 4 mia. kr	
Øget beskatning i husholdninger	2 mia. kr	(el og varme)
	39 mio. kr.	(afgiftsrabat på elvarme fjernes)
Særafgift på dårlige elapparater	30 mio. kr.	
Samlet provenu af de 10 forslag:	21,6 mia. kr/år	
Heraf kan indgå i grøn skattereform	**18,9 mia. kr/år**	

Du kan finde anbefalingerne med uddybninger på:
www.ecocouncil.dk/download/20090203_groenskat_flyer.pdf

Samlet vil det kunne indbringe 5 mia kr. årligt. Herfra er trukket provenutab til halvering af den grønne ejerafgift og vægtafgiften.

Kompensation for grønne afgifter

Det er overordentligt vigtigt, at transportforbruget kommer med ind i en grøn skattereform, da det er et af de områder, hvorfra forureningen vokser mest. Samtidig kan man med sikkerhed sige, at afgifter på benzin og kørsel generelt ikke rammer de dårligst stillede mest. Det er de velstillede, der kører mest i bil.

Selvom det overordnede provenu i en grøn skattereform er neutralt, da grønne afgifter kompenseres ved at give skattelettelser andre steder, så er der stadig en fare for at de grønne skatter rammer socialt skævt. Det Økologiske Råd er opmærksom på dette. Derfor skal provenuet fra de grønne afgifter ikke primært bruges til at give skattelettelser på top- og mellemskat. De største lettelser skal være i bunden, samt kompensation til folk på overførselsindkomster. Eventuelt kan man som Skattekommissionen selv foreslår udbetale en grøn check til alle.

En grøn skattereform handler ikke om at afgiftsbelægge borgere og private erhverv unødigt. Men vi skal grundlæggende omlægge vores samfund, så vi i fremtiden opfatter CO_2 og resurser som noget, vi alle skal spare på. Det kan på kort sigt opfattes som en byrde, men på lang sigt vil det fremme Danmarks position på de globale markeder, og det vil sende det utvetydige signal, at vi tager klimakrisen alvorlig.
Vi kan derfor passende slutte, hvor vi startede, ved statsministerens Nytårstale. For selv om vi står med begge ben solidt plantet i både en klimakrise og en økonomikrise, så påpegede Anders Fogh: at en krise også giver mulighed for at tænke nyt – at finde vejen ud af vanskelighederne med nye idéer, nye metoder, nye initiativer.

En grøn skattereform er første skridt på vejen.

Tina@ecocouncil.dk

Se Det Økologiske Råds samlede udspil til grønne skatter på: www.ecocouncil.dk/download/20090203_groen_skatterapport.pdf

DEBAT

EU'S KVOTESYSTEM OG DET NATIONALE

Siden 2005 har en stor del af den danske energisektor og den energitunge industri været med i EU's ordning for CO_2-kvoter.

Hvordan spiller EU's CO_2-kvoter sammen med det nationale el-marked?

Er det hele styret fra EU, eller betyder det stadig noget om borgere sparer på energien?

Vi har spurgt to aktører:

Højere afgifter på el giver energibesparelser

CO_2-kvoter har kun beskeden effekt på elprisen – p.t. under 10 øre/kWh. Det er i samfundets interesse at investere i energibesparelser frem for kraftværker. Højere elafgifter er et redskab hertil.

Af Göran Wilke, Sekretariatschef, Elsparefonden

Sikrer EU's CO_2-kvotesystem et fald i elforbruget? Det korte svar er nej. EU's kvotesystem vil ganske vist tvinge kraftværkerne i EU til at udlede mindre CO_2 i de kommende år. Det vil øge kraftværkernes omkostninger og elprisen vil stige lidt. Men det vil ikke give et markant lavere elforbrug. Forklaringen hedder 'markedsfejl', og det er folk som du og jeg. Der skal nye grønne afgifter til, hvis elforbruget skal falde for alvor.

Vi forbrugere reagerer nemlig ikke altid rationelt på elprisen. Det kan være svært, risikofyldt, tidskrævende eller kedeligt at gøre det økonomisk rigtige. Dertil kommer, at mange ikke ved, hvordan de bedst kan spare på strømmen og gavne miljøet. Forbrugernes irrationelle adfærd har den kedelige effekt, at samfundet producerer unødvendigt meget strøm og overinvesterer i kraftværkerne. Det er ærgerligt. For et lavere elforbrug er godt for både privatøkonomien og samfundsøkonomien. Hertil kommer, at et lavere elforbrug er nødvendigt for, at Danmark kan leve op til sine bindende målsætninger om 1) et fald i brændselsforbruget, 2) stigende energieffektivisering og 3) en øget andel vedvarende energi.

Hvad gør et samfund, når forbrugerne og markedet ikke reagerer, som de økonomiske modeller forudser? En god start er at acceptere forbrugerne, som de nu engang er. Løsningen er en kombination af tiltag, der på én gang fjerner de ikke-økonomiske barrierer for energibesparelser og samtidig skaber størst mulig økonomisk motivation for at spare på strømmen.

Energiafgifter forbedrer direkte økonomien i el- og energisparetiltag. Dansk Energi (DE) hævder at CO_2-kvotesystemet gør nye elafgifter unødvendige. Det er desværre ikke korrekt. Kvoterne påvirker kraftværkernes valg af brændsler og teknologi, men har kun i beskeden effekt på elprisen, p.t. under 10 øre/kWh. Her har elafgiften på 54 øre/kWh en helt anden økonomisk styrke.

De politiske meldinger om nye grønne afgifter på bl.a. elektricitet giver håb om, at vi kan få et markant fald i elforbruget, og sikre at samfundet investerer mere i elbesparelser og mindre i kraftværker. Det er i samfundets interesse, men jeg respekterer fuldt ud, at det for en brancheorganisation kan være irriterende med nye afgifter på egne produkter.

Elsparefonden har foreslået en elafgift i to trin. En relativt lav elafgift for det fornuftige forbrug, og en høj topskat på elforbruget derudover. Det vil skabe en bedre social balance, og så vil forbrugerne opleve den frihed, at de selv kan bestemme, om de vil betale topskat på elektricitet eller ej.

GW@elsparefonden.dk

Læs mere om Elsparefondens forslag:
http://www.elsparefonden.dk/publikationer/aktiviteter/forslag-om-en-intelligent-elafgift/publicationHTML_view

Konsekvensen af forslaget om at dele elafgiften op i to niveauer

Årligt elforbrug pr. person	Ændring i årlig elafgift kr. eks. moms
1.000 kW/år	- 130 kr.
2.000 kW/år	+ 140 kr.
3.000 kW/år	+ 410 kr.

Tabel 2.1

Økonomiske konsekvenser af Elsparefondens forslag om, at elafgiften på 54 øre bliver delt op i en lav afgift for det nødvendige forbrug (1.000 kWh/person) på 40 øre/kWh og en høj afgift (topskat) på 80 øre/kWh for det overskydende elforbrug:

Højere afgifter på el skal ikke finansiere skattereform

Med EU's kvotesystem er tiden løbet fra nationale elafgifter. Elafgifterne rammer socialt skævt og et voksende elforbrug i form af elbiler og varmepumper i fremtiden kan vise sig at blive miljøvenligt.

Af Frans Clemmesen, cheføkonom i Dansk Energi

Regeringen ønsker at gennemføre en skattereform, hvor skatten på arbejdsindkomst sænkes markant. Det er samtidig ambitionen, at grønne afgifter skal bidrage til finansieringen.

En sådan skattereform er ikke nogen nem øvelse, hvis skatteomlægningen samtidig skal være socialt afbalanceret. Grønne afgifter vender generelt den tunge ende nedad. Der findes dog grønne afgifter, som rammer familier med høj indkomst hårdest, nemlig afgifter på biler (registreringsafgift, vægtafgift og benzinafgifter). Mens andre er nogenlunde fordelingsneutrale som afgifter på individuel opvarmning (olie og naturgas).

Også set med *miljøets* øjne er der stor forskel på, hvordan forskellige grønne afgifter virker.

Fra og med 2008 har EU via et fælles CO_2-kvotesystem overtaget reguleringen af elsektorens og industriens CO_2-udslip. CO_2-kvotesystemet er en stor fordel for miljøet.

Så længe energiafgifterne har været nationale, har det af konkurrencemæssige årsager ikke været muligt at indføre afgifter på brændslernes miljøbelastning. CO_2-kvotesystemet indebærer imidlertid, at brændsler, der udleder CO_2 – dvs. kul, naturgas og olie – bliver dyrere i forhold til CO_2-neutrale brændsler som vind- og vandkraft.

Det forhold, at CO_2-kvotesystemet er konkurrenceneutralt indenfor EU har samtidig den fordel, at der bliver mulighed for at inddrage nye sektorer i energibeskatningen. Således er industriens energiforbrug også omfattet af kvotereguleringen.

Dette er meget positivt, da der i dag er meget betydelig forskel på husholdningernes og den offentlige sektors økonomiske incitamenter til at spare på energien sammenlignet med erhvervslivets. Den netop offentliggjorte evaluering af energispareindsatsen, peger da også på erhvervslivet, som det sted, hvor der er størst potentiale for samfundsøkonomisk rentable energibesparelser.

Det er dog ikke alle sektorer, som er med i EUs kvoteaftale. Således er transportsektoren og individuel boligopvarmning undtaget. Da disse sektorer samtidig i dag har lavere afgifter pr. tons CO_2 end elforbruget (se tabel), bør man i en grøn skattereform primært fokusere på at mindske denne forskel ved at forhøje afgifter på benzin, olie og naturgas.

En forhøjelse af elafgifterne (i øvrigt de højeste i Europa) vil ikke bare ramme skævt – det kan også i fremtiden forhindre, at der udvikles miljøvenlige alternativer. For eksempel er el-biler en mulighed for at øge energieffektiviteten på transportområdet, mens eldrevne varmepumper vil kunne mindske miljøbelastningen, hvis de fortrænger olie eller gas som brændsel til boligopvarmning.

De sektorer, hvor fordelingsvirkningerne af højere energiafgifter er mest gunstige, nemlig biler og boligopvarmning, er således sammen med industrien, også de sektorer der set ud fra en miljømæssig betragtning vil være mest hensigtsmæssigt at fokusere på i en grøn skattereform.

FCL@danskenergi.dk

Christian Ege, Det Økologiske Råd, om problematikken:

"EU's CO_2-kvotesystem er nyttigt, men det overflødiggør ikke nationale elafgifter. Dertil er prisen på CO_2-kvoter for lav – og systemet er utæt, idet det er muligt at købe CO_2-kreditter uden for EU"

Læs en fuld kommentar på *www.globalokologi.dk*

Tabel 2.2: Afgifter og kvotepris per bruttoenergienhed

Note: Kvotepriserne er beregnet på baggrund af antagelser om en effektiv energiudnyttelse for el, kul, naturgas og gasolie på hhv. 40, 45, 40 og 54 %. Desuden er det antaget at kvoteprisen er på 225 kr. pr. ton CO_2. CO_2-indholdet i elektricitet er beregnet på baggrund af elproduktionens sammensætning: 4 % gasolie, 21 % naturgas, 54 % kul og 21 % vedvarende energi.

Kilde: EA (2008), Energistatistik, Energistyrelsen (2006), Energistyrelsen (2008), Skat (2007), Danish Board of District Heating (2008) og Copenhagen Economics

Totale afgifter og kvotepriser omregnet til kr/ton CO_2

	IKKE-KVOTEOMFATTEDE		KVOTEOMFATTET			
	Naturgas	Gasolie	Fjernvarme	Elektricitet	Benzin	Diesel
Rumopvarmning (boliger og erhverv)	1.015	806	819	1.926	1.726	1.125

En grøn skattereform i EU – model for bæredygtig udvikling

Skatteområdet i EU er præget af langsommelighed, idet hvert land kan vedlægge veto. **Tyskland gik egne veje**, da de i 1999 indførte en grøn skattereform med indtægter på op til 53 milliarder EUR. Resultatet blev bl.a. 250.000 flere jobs og et fald i brændstofforbruget på 16 pct.

Af Kai Schlegelmilch, David Gee og Sebastian Schmidt, Green Budget Europe

Meningsanalyser hævder ofte, at miljøskatter og grønne afgifter er en byrde for den almindelige befolkning, men de kan i flere henseender netop tjene folks behov. Frem for alt kan de skabe indtægter for staten, og det tjener befolkningen, fordi det giver staten bedre muligheder for at opfylde sine forpligtelser og sørge for almene goder.

For det andet vil miljøbeskatning og andre økonomiske redskaber, hvis de er fornuftigt udformede, have en positiv indvirkning på miljøet og folkesundheden. Det gavner især de borgere, som ikke har adgang til dyre fritidsaktiviteter, og som må nøjes med korte ture og byparker som adspredelse.

Brugen af økonomiske virkemidler kan altså tjene miljøet, økonomien og samfundet som helhed. Derudover kan det sætte skub i den teknologiske fornyelse og hjælpe økonomierne med at blive eller forblive rige.

De vigtigste værktøjer

Inden vi når frem til de konkrete eksempler, ønsker vi kort at præsentere de mest benyttede økonomiske værktøjer i miljøpolitikken, som er indarbejdet i EU, nemlig miljøskatter og -afgifter, handel med kvoter og afskaffelse af tilskud, som kan virke miljøskadende.

En miljøskat eller –afgift lægger ekstra omkostninger på miljøskadende adfærd. Ifølge økonomen Arthur Pigou skal eksterne omkostninger indregnes i produktprisen, så priserne kan afspejle en mangelsituation og ikke give et fordrejet billede af den virkelige økonomi. På den ene side kan de hjælpe med at vise ressourceknaphed og opmuntre til bedre ressourceudnyttelse og teknologisk fornyelse. På en anden side kan de skabe statsindtægter og miljømæssige gevinster.

Det andet værktøj, handel med kvoter, kan på mange måder sammenlignes med skatter og afgifter, men prisen er ikke lagt fast, det er kun mængden af kvoter. Det sikrer opfyldelse af miljømæssige mål på kort sigt, men den meget svingende pris gavner ikke investeringssikkerheden for virksomhederne. Derfor vil langsigtede og små, men forudsigelige forøgelser af energiafgiften, eller endnu bedre energiprisen, give større sikkerhed. Det er konklusionen af de mange leverandørtariffer for vedvarende energi i elsektoren. Her har man en garanteret tarif for hver kWh, som fødes ind i ledningsnettet 15-20 år frem - en af hovedforklaringerne på Tysklands store succes med vedvarende energi.

Det tredje hovedværktøj er fjernelsen af miljøskadende tilskudsordninger. Det er tilskud, som har direkte eller indirekte virkning på miljøværdierne.

Det er desuden en bemærkelsesværdig fordel i EU, at der kun kræves flertalsafgørelse, mens der for alle skattespørgsmål er foreskrevet enstemmighed, hvilket giver hvert land mulighed for veto. I realiteten har dette medført meget langsomme fremskridt på skatteområdet på europæisk niveau. Uheldigvis er disse regler heller ikke ændret i den kommende traktat.

Grøn skat i Tyskland

Tyskland valgte i april 1999 at sætte afgifterne på benzin, diesel, elektricitet, fyringsolie og naturgas op i fem trin. Skatteindtægterne herfra er hovedsagligt blevet brugt til at reducere bidragene til pensionsforsikringer. Første fase af den grønne skattereform sluttede med udgangen af 2003. I denne periode fra 1998 til 2003 voksede den samlede størrelse af energiafgifterne fra 34,1 til 52,7 mia. EUR – en stigning på 55 pct.

Indførsel af de grønne skatter fulgte i det store hele princippet om at være indtægtsneutral. Forbundsstatens bidrag til de statslige pensionsordninger blev i samme periode forøget med 88 pct. til 16,4 mia. EUR. (Fra ca. 60 mia. EUR i 1998 til mere end 76 mia. EUR). Som et resultat heraf er det personlige pensionsbidrag nu 1,7 pct. lavere, end det ellers ville have været. Det er imidlertid vigtigt, ikke at betragte dette bidrag som et statstilskud, men som en passende finansiering, da det bidrager til finansiering af offentlige opgaver, men ikke tages af de statslige pensioner.

Omkring en halv milliard EUR (tre pct. af indtægten fra miljøskat) blev brugt til miljøprojekter, især forbundsregeringens udviklingsprogram til fremme for investeringer i vedvarende energi, og til KfW-bankgruppens program for energieffektiv renovering af gamle bygninger.

Omkring ni pct. blev afsat til budgetkonsolidering.

Undersøgelser viser, at der blev skabt 250.000 jobs som følge af den tyske grønne skattereform, mens udledningen af CO_2 samtidig blev reduceret med mere end to pct. Desuden styrkede det Tysklands fremtrædende rolle som storeksportør af grøn teknologi.

EU's kvotesystem

I 2005 startede EU's ordning for handel med CO_2-kvoter, som den største flerstatslige ordning i verden. Den første handelsperiode fra 2005 til 2007 blev nærmest en virkningsløs indkøringsperiode. I den følgende periode blev der skabt en slags CO_2-marked i EU, som ansporede til mere energieffektiv og mindre ressourceforbrugende elproduktion.

Udviklingen, som er planlagt af EU-kommissionen frem til 2013, og som er indlagt i klima og energipakken fra 2008, giver håb om, at vi snart vil få et stærkt værktøj til at indregne de eksterne omkostninger ved udledning af CO_2 og derved blive i stand til at bekæmpe klimaændringer mere målrettet. Det kræver en lineær reduktion af loft for udledninger på 1,74 pct. pr. år, fri handel med kvoter, færre undtagelser for andre industrisektorer og udvikling af et kvotesystem for hele OECD.

Derudover bør EU tage et grundigt kig på, hvad man kan kalde miljøtilskud, som utilsigtet ødelægger miljøet eller den biologiske mangfoldighed.

Miljøskadende tilskud

Ifølge aftalen om biologisk mangfoldighed, menes der med såkaldte 'utilsigtede tilskud' en politik eller praksis som, direkte eller indirekte, opmuntrer til ressourceforbrug og som fører til forringet biologisk mangfoldighed.

FN anslår, at de miljøskadende subsidier udgør mellem 0,5 og 1,5 mia. USD pr. år. I OECD landene udgør landbrugsstøtten alene mere end 381 mia. USD, og der er talt for dens hurtige ophævelse.

Kjellingbro og Skotte anslår i rapporten Environmentally Harmful Subsidies 2005, at miljøskadende subsidier svarer til mere end halvdelen af al støtte i verden og at størstedelen bliver brugt til landbrugsstøtte.

Det globale problem med tab af biodiversitet er blevet forværret med skader på regnskov, fiskeområder og landbrugsland, skabt af mange statstilskud med miljøskadelig effekt. På samme måde har overførsel af velstand fra det rige nord til det fattigere syden ofte en betydende negativ indvirkning på miljøet.

EU bør især revidere støtten til landbrug, fiskeri og transport, hvis man virkelig ønsker at bevæge sig mod en bæredygtig fremtid. I det mindste burde støtten være mere målrettet, og alle støtteordninger evalueres i forhold til de vurderinger og miljømålsætninger, som har været benyttet i årevis. Den næste gunstige mulighed for at ændre tingene vil være ved gennemgangen af EU-budgettet for perioden 2014-2020.

Green Budget Europe er et nyt europæisk ekspertprogram, som ansporer til brug af økonomiske redskaber. Læs mere: www.foes.de/en/GBE_Project.php
Oversat og bearbejdet af Bent Kristensen og Tina Læbel, Global Økologi.

Resultater af grøn skattereform i **Tyskland**

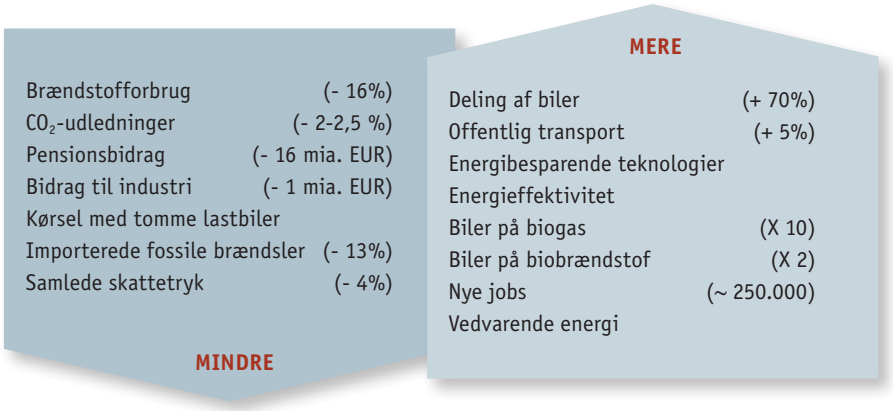

Figur 1:
Positive effekter på miljøet, innovation og jobskabelse i Tyskland i 1999-2005

Kilde: Det tyske miljøministerium

Vejen til en ambitiøs klimaaftale er lagt

Men mange store i-lande stritter fortsat imod. En ambitiøs aftale i København kræver forbedret politisk vilje og lederskab.

Af Søren Dyck-Madsen – Det Økologiske Råds udsendte medarbejder på klimamøderne – har deltaget i 8 klimakonferencer, herunder alle fem topmøder siden Buenos Aires 2004.

Poznan 2008 "*Lederen af den norske klimadelegation Hanne Bjurstrøm kommer hen til os og fortæller, at hun lige kommer fra et møde, hvor u-landene uventet hurtigt accepterede en proces for 2009 på konventionssporet. Vi undrer os. Den tilsvarende proces er langt fra færdig for de rige lande, hvor især Canada, Japan, Australien og New Zealand ikke vil være med til at tale om nye reduktioner. Vi havde ventet, at u-landene ville kræve, at de rige lande først skulle fremvise et resultat. Det er en lille sejr i det store spil. Vedtagelsen kan kun ses som et bevis på u-landenes vilje til at medvirke til at løse klimaproblemet. Det er stadig tydeligere, at problemet mest ligger hos en stor del af de rige lande*".

Forrige år på Bali vedtog alle verdens lande en 2-årig køreplan Bali Roadmap, som skal afsluttes med en ambitiøs klimaaftale i København i december 2009. Ved klimatopmødet i Poznan i Polen i december sidste år var vi halvvejs målet.

Det vigtigste resultat fra Poznan, blev en køreplan for de to hovedspor, som klimakonferencerne arbejder på. Både på Konventions- og Kyoto-sporet (se boks) blev der vedtaget en brugbar, men langtrukken arbejdsplan for 2009. Helst havde vi ngo'er set, at formændene for de to processer straks fik til opgave at skrive et udkast til forhandlingstekster på begge spor, så en egentlig forhandling kan starte allerede til marts i Bonn. Så hurtigt skulle det ikke gå. Landene kunne kun enes om en 'note' og en 'ikke-forudskikkende' tekst på de to forhandlingsspor til juni.

Det går bare frygtelig langsomt med forhandlingerne og frygtelig hurtigt med klimaforandringerne!

Fotos: Søren Dyck-Madsen

Klimakonferencen i Poznan i december 2008 åbnes. Circa 7.000 delegerede, observatører og pressefolk deltager.

Klimamøderne er også årets bedste konferencemulighed med 30 - 50 daglige møder med verdens ledere på klimaområdet. Her Copenhagen Climate Council, hvor ledende industrifolk argumenterede for nødvendigheden af at løse klimaproblemet samtidig med at dette gav grønne forretningsmuligheder.

Hver dag uddeler Climate Action Network, som Det Økologiske Råd også er medlem af, 'Fossil of the Day'. Denne dag har Canada, Rusland, og Japan fået dagens fossil for at modsætte sig de nødvendige reduktioner i de rige lande på 25-40 % i 2020 i forhold til 1990.

Videnskaben kommer fortsat med nye alarmerende resultater, mens forhandlingerne pågår. Desværre viser al ny viden, at stort set alle skadelige konsekvenser af klimaforandringerne var undervurderet i FN's internationale klimapanels rapport fra 2008. Særligt oplysningerne om, at 'point of no return' måske snarere ligger ved 1½ grads stigning i den globale temperatur og at vandstandsstigninger bliver betydeligt højere end hidtil vurderet, påvirker forhandlingerne.

EU var dårligt forberedt i Poznan. Hjemmearbejdet var ikke gjort godt nok, klima- og energipakken var fortsat under debat og pakken var langt fra ambitiøs nok. Processen udstillede et kæmpe internt slagsmål i EU, hvor de fattigere EU-lande har en anden dagsorden, og hvor Tyskland valgte rollen som klimaskurk. Samtidig havde EU udskudt forhandlingerne om den helt afgørende finansiering af teknologispredningen og udgifterne til klimatilpasning i u-landene til EU topmødet i marts, og kunne derfor ikke sige noget som helst på disse helt afgørende områder. Vedtages der ikke her noget tilstrækkelig ambitiøst, spiller EU sig selv af banen som en progressiv klimaleder.

Kina er lidt svær at bliver klog på, da de er meget taktiske. Kina spiller dog generelt en positiv rolle på klimamøderne. Kina er allerede ramt af klimaforandringerne med udtørring af floder på grund af afsmeltning af is i Himalaya, af ørkendannelse og af ekstrem regn med store oversvømmelser til følge. Kineserne ved godt, at hvis ikke klimaforandringerne stoppes, så er deres langsigtede vision for et moderne Kina truet. Men Kina vil (forståeligt nok) ikke indgå bindende aftaler, så længe USA kører fuldstændig frihjul, og Japan bakker baglæns.

USA havde to delegationer i Poznan. Den gamle Bush-forhandler delegation, som holdt lav profil og var uden indflydelse. Og så personer som John Kerry og Al Gore, som repræsenterer den forhåbentlige nye Obama-æra i amerikansk klimapolitik. På trods af rimeligt lovende budskaber fra Obama, så er USA ikke klar til at indgå i forhandlingerne endnu – og for at undgå en situation som i Kyoto, hvor kongressen sagde nej til Kyoto-protokollen, så forventes Obama først at skulle sikre sig et forhandlingsmandat i kongressen, før han kan engagere sig i forhandlingerne.

Sydamerika var for et par år siden en progressiv faktor, men er faldet lidt hen i nationale politiske problemer, desværre. Til gengæld ses Mexico blomstre op med progressive forslag på trods af interne politiske problemer.

Rusland ved man aldrig helt, hvor man har. I Poznan erklærede Rusland således, at de rige lande gerne måtte påtage sig samlede reduktioner som aftalt på Bali på 25 – 40 %, bare Rusland kunne slippe betydeligt billigere.

De fire skurke Canada, Japan, Australien og New Zealand gjorde en meget negativ figur i Poznan. Alle fire lande forsøgte at

Klima i to spor

Indsatsen for at undgå klimaforandringer sker i to spor: Konventionssporet, er frivilligt og omfatter alle verdens lande – Kyotosporet, er juridisk bindende og omfatter de rige landes CO_2-forpligtelser.

Konventionssporet diskuterer og skal fastlægge alle landes fremtidige indsats – også USA's. Det er klart, at de rige lande skal gå forrest, men også de fattige lande skal deltage efter evne. Og det går langsomt. Der er forslag fra de fattige lande om de rige landes finansiering af tilpasning og teknologispredning. Men bortset fra Norge kommer de rige lande ikke selv med forslag til finansiering.

Kyoto Protokol sporet diskuterer de rige landes (minus USA, der ikke har tiltrådt Kyoto-protokollen) yderligere forpligtelser efter 2012, hvor første forpligtelsesperiode udløber. Samtidig diskuteres hvilke virkemidler, der fremover må anvendes. Der diskuteres, hvordan CDM kan gøres bedre. Der diskuteres, hvordan de fattige lande kan kompenseres for ikke-tilsigtede effekter af de riges landes indsats. Og der diskuteres engang imellem forhold, som handler om finansiering.

Der er altid travlhed ved de mange computere i konferencecenteret. Nyhedsbreve og pressemeddelelser skal skrives, mails skal checkes og skrives, og arbejdet hjemme skal passes.

Al Gore holder en blændende tale om klimakrise og nødvendigheden af at verdenssamfundet leverer en tilstrækkelig indsats.

Isbjørne truet af menneskets klimapåvirkning optrådte dagligt nye steder og med nye meddelelser indenfor i konference-området.

Ambitiøs aftale i København skal mindst indeholde:

> Bindende krav for alle rige lande om samlede reduktioner i udledning af drivhusgasser i den øvre ende af 25-40 % i 2020 i forhold til 1990

> Samtidig vedtagelse af indsatser, som kan reducere udledningen i de ikke-rige landes udledning i 2020 på 15-30 % under, hvad det ellers ville have været

> Aftale om yderligere markante reduktioner for både rige og ikke-rige lande. For de rige landes vedkommende op mod 80 % i 2050 i forhold til 1990

> Aftale om, hvilke virkemidler de rige lande kan anvende til deres reduktioner

> Aftale med de rigeste (og største) af de fattige lande om at gennemføre nationale eller regionale tiltag efter evne

> En aftale om skov, som reducerer især den tropiske afskovning markant

> En aftale om spredning af nødvendig teknologi i alle lande også de fattige

> En aftale om den nødvendige tilpasning til uundgåelige klimaforandringer i de fattige lande

> En aftale om hvordan de rige lande finansierer teknologiudbredelse og tilpasning i de fattige lande med tilstrækkelige og forudsigelige midler (f.eks. afgift på skibsfart).

slippe ud af aftalen om reduktioner i størrelsesordenen 25-40 % – og de er alle meget langt fra at overholde deres reduktionsforpligtelser i Kyoto Protokollens første periode frem til 2012.

AOSIS (Alliancen af små ø-stater) bliver stadigt skarpere i retorikken. Med øgede forventninger til stigninger i havenes vandstand på 1,35 meter i 2100, op til 3 meter i 2200 og op til 5 meter i 2300, står de så at sige i vand til halsen! AOSIS er derfor konstant verdens dårlige samvittighed. Hvis klimaproblemet ikke løses forsvinder flere af ø-staterne simpelthen i havstigningerne. Ø-staterne har således et meget klart budskab, som alverdens journalister har let ved at viderebringe til alverdens læsere. Derfor betyder AOSIS noget, selv om de er små.

Vejen mod København er allerede i fuld gang. Det handler om at få så mange tilstrækkeligt gode aftaler på plads, at få fastlagt så mange virkemidler og så megen finansiering som muligt så 'spillebrikkerne' i de afgørende nattetimer er gode nok til, at landene kan 'lægge arm' om indhold og forpligtelser i en ny rammeaftale. Det ser desværre svært ud. Afstanden mellem, hvad der vurderes politisk muligt, og hvad videnskaben viser os, der er behov for, er frygtelig stor. Så der skal rigtig megen forbedring af den politiske vilje og det politiske lederskab i ganske mange lande til, før det lykkes.
Danmarks rolle frem til og med København er som værtsland. Traditionelt set trækker værtslandet sig lidt tilbage og fungerer som kompromisskaber. Det går bare ikke denne gang. For der er stort set ingen progressive lande at bygge på, så Danmark er på en gang nødt til både at være den kompromisskabende vært og samtidig en politisk spiller, som aktivt søger at fremme en tilstrækkelig ambitiøs aftale. Arbejdet er allerede begyndt. Først ved gennem lang tid at bearbejde Anders Fogh Rasmussen til at forstå, at klimaproblemet er den vigtigste udfordring for menneskeheden nogensinde. Dernæst gennem omfattende diplomati at søge at skabe det politiske lederskab, som det er så frygteligt svært at få øje på i dag. Og dernæst på de mange kommende møder og endelig i København intenst og utrætteligt at arbejde for, at en tilstrækkelig ambitiøs aftale bliver indgået mellem alle verdens lande.

Danmark sidder afgørende med ved bordet. Her må alle positive kræfter i Danmark arbejde for, at det ikke lykkes de mange fodslæbende lande at reducere en COP15 klimaaftales indhold til noget svagt og utilstrækkeligt.

For som Al Gore sagde i Poznan: ***En halvgod aftale er ikke en mulighed – enten lykkes det fuldt, eller også mislykkes det.***

Forhandlere fra alle verdens lande deltager til klimakonferencerne for at arbejde hen mod en global aftale efter 2012.

I Poznan var der ganske mange demonstrationer og små events, som gjorde opmærksom på konsekvenserne af klimaproblemet. Det kolde klima gjorde især isskulpturer populære som visualisering af afsmeltning af jorden isdække.

Connie Hedegaard leverede en ret intetsigende tale på Danmarks vegne. Bemærk den danske medieinteresse med Steffen Kretz og TV2 til stede.

Arne Næss – økosofiens grand old man

For få uger siden ville Arne Næss, *miljøaktivist, bjergbestiger og filosof* gennem størstedelen af det 20. århundrede – have fyldt 97 år. Dén fødselsdag nåede han ikke, men det vil vise sig i de kommende år, hvor langt Næss' tanker rækker, og hvilke vedvarende betydninger de vil få.

Af Jørgen Rasmussen, filosofisk dannelseskonsulent

Arne Næss formåede at samle det bedste fra det forgangne århundredes nordiske værdisæt, mentalitet og åndsliv. Han gennemlevede de forskellige højdepunkter i sin tids historiske og samfundsmæssige omvæltninger, og satte på sin egen finurlige måde sit mærke på samtidens ømme punkter. Han beskrev således sit arbejde som en filosofi, der taler i udråbstegn. Og det skal her forstås som en dyb befrielse fra en kulturløs videnskab og et akademisk miljø, der ellers oftest har isoleret sig fra den konkrete, samfundsmæssige virkelighed.

Altings forbundethed

Næss' tænkning er præcis alt andet end isolation: Han ville samspil, udvikling og symbioser ud fra en grundlæggende forkærlighed til altings inderlige forbundethed. Det har medført, at hans praksis, indlevelse og konsekvens har været helt klare og aktive grundværdier i en lang karriere som universitets- og alle-mulige-andre-steder- filosof. Bogen '*Økologi, samfunn og livsstil*' (1973) rummer f.eks. et væld af overvejelser, der endnu udlader så meget energi, at det 21. århundrede sagtens stadigvæk kan – og bør – føle sig ramt, og derfor fortsat turde arbejde på at komme på bare nogenlunde omgangshøjde med bogens perspektiver (mon den nogensinde bliver oversat til dansk?).

Mennesket og naturen

Arne Næss deltog i udviklingen af Økosofien fra dens tidligste start omkring 1970, og denne tværfaglige disciplin af videnskaber, diverse humanistiske vidensfelter og filosofi udfoldes programmatisk i bogen som en fuldtonig filosofisk identifikation med og tænkning ud fra den givne, før-menneskelige natur. – Dén uomgængelige og tavse natur, som nærmest var forsvundet fra nutidens tænkning før økosofferne tog fat, idet den moderne tænkning altovervejende havde fokuseret på mennesket og samfundet udenfor selve naturen. Heri ligger en hårfin, men vital udfordring i at formulere de grundlæggende samspil mellem mennesket og resten af naturen, hvor en afvæbning i form af etiketten 'romantisk natursværmeri' ligger lige for. Men Næss' tanker formulerer en rækkevidde, som antaster det menneskecentrerede islæts kolossale greb i vores verdensbillede, der stadig må siges at rumme en problematisk ideologi om objektiv videnskab uden et egentligt ansvar, endsige respekt for naturen.

Foto: Rolf M. Aagaard

Grundsyn til inspiration

Næss veg ikke tilbage for at vise ægte usikkerhed, nærmest barnlig nysgerrighed og sund tvivl, modsat så mange andre filosoffer. Tværtimod: Det blev hos ham nærmest en dyd at respektere og uforfærdet undersøge naturens krystalklare såvel som svimlende sammenhænge. Og det er her, at et økologisk grundsyn på verden også fremover kan hente næring og inspiration fra hans vældige indsats for en økologisk praksis. Og dvs. både helt konkret *og* filosofisk aktivistisk i en insisteren på de truede grundværdier, og kampen for at tydeliggøre dem til et gennemført bæredygtigt samfund. Næss har stillet en masse nye spørgsmål, gravet dybt i gængse forestillinger om selvindlysende sandheder og gjort sine svar forståelige, hvor han gik og stod. Meget mere kan man ikke forvente af en stor filosof.

På spørgsmålet om, hvorvidt han var pessimist mht. klodens samlede tilstand i det nye århundrede, svarede han, at han var ganske optimistisk mht d. 22. århundrede. – Ingen dommedagsvisioner hér – der er bare nogle forhindringer, vi skal have klaret først –!

mail@levendetanker.dk

Mange fluer med ét smæk

Foto: Julie de Leseleuc

En håndsrækning til både natur, klima og vandmiljø hvis der anlægges et helhedssyn på landbrugets miljøproblemer, viser et større landbrugsprojekt fra Det Økologiske Råd.

Af Leif Bach Jørgensen, landbrugsfaglig medarbejder Det Økologiske Råd

Det Økologiske Råd (DØR) har i et simpelt scenarium opstillet løsninger, der forener miljøkrav til landbruget, og som viser vejen til et bæredygtigt landbrug i 2010. Scenariet finansieres ved at integrere miljøhensyn i EU's landbrugspolitik. Udgangspunktet for vores scenarium findes i de her skitserede målsætninger, hvor Danmark allerede er forpligtiget til at gøre en indsats:

- EU's Klima- og Energipakke fastslår, at udslippet af klimagasser samlet skal reduceres med 30 pct., såfremt der opnås en global aftale på klimatopmødet i København. Landbruget, som i Danmark bidrager med 18,2 pct. af drivhusgasudslippet, bør mindst bidrage med en tilsvarende reduktion, men kan bidrage med langt mere.
- På naturområdet er Danmark forpligtet til at medvirke til en beskyttelse af en række europæisk udpegede naturtyper og dyre- og plantearter i Natura 2000-områderne. Langt mere omfattende er vores tilslutning til FN's Biodiversitetskonvention om stop for tab af dyre- og plantearter.
- EU's Vandrammedirektiv udstikker en målsætning om, at Danmark skal opnå en 'god tilstand' i vandområderne.

Kvantificerbare målsætninger

Det er et vigtigt politisk projekt at få opstillet kvantitative mål eller pejlemærker, som skal nås for at opfylde de overordnede målsætninger. Mht. naturen er biologernes vigtigste budskab, at naturen har brug for meget mere plads. DØR har her henholdt sig til bl.a. Naturrådets anbefalinger om, at en tredjedel af Danmarks areal bør ekstensiveres eller udlægges til naturområder, samt at ammoniakfordampningen skal reduceres med 50 pct. – sidstnævnte anses som nødvendigt, for at naturens tålegrænser kan overholdes. DØR har endvidere medtaget et krav om, at de ekstensivt dyrkede landbrugsarealer plejes ved høslæt eller afgræsning, således at områderne fastholdes som lysåben natur.

En række miljøundersøgelser i konkrete vandområder viser, at målet om en "god tilstand" i vandområderne kan nås ved en gennemsnitlig reduktion i kvælstofudledningerne på yderligere 40 pct. samtidig med, at fosforudledningen reduceres markant.

Umiddelbart kan målene virke meget omfattende og svære at opfylde – specielt hvis man – som det hovedsageligt er sket i forskningen og debatten hidtil – ser på problemerne løsrevet fra hinanden.

Dansk landbrugs påvirkning af klimaet 2006 fordelt på kilder (metan, lattergas, kuldioxid)

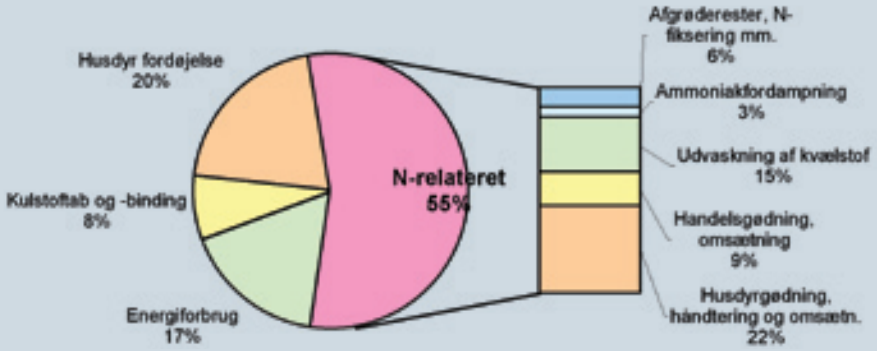

Under halvdelen af landbrugets klimapåvirkning skyldes bøvser eller tarmgas fra husdyr, energiforbrug i landbruget eller frigivelse af kulstof fra jord eller planter. Den største påvirkning – 55% – kommer fra håndtering og omsætning af gødning – både kunstgødning og husdyrgødning.

Helhedssyn giver synergieffekter

DØR's scenariearbejde viser, at der er en omfattende synergi ved en række virkemidler, når miljøproblemerne betragtes i en helhed.

Danmark har gennem de første vandmiljøplaner frem til 2003 opnået en reduktion på 50 pct. af kvælstofudledningen til vandmiljøet. Udslippet af klimagasser fra landbruget er samtidig reduceret med 30 pct. – endda uden at der har været fokus på klimaet. Det skyldes, at over halvdelen af klimagasudslippet har udspring i kvælstofomsætningen fra både kunstgødning og husdyrgødning. Derfor kan man ved en fokusering på de kvælstofrelaterede virkemidler opnå størst mulig synergi mellem klima og vandmiljø.

For at opfylde målsætningen om at en tredjedel af DK's areal udlægges til natur og biodiversitet foreslår vi, at der udtages eller ekstensiveres 430.000 ha landbrugsjord. Her opstår synergien ved, at udtagninger skal ske i de områder med størst næringsstoftab til vandmiljøet nemlig på; lavbundsarealer og sårbare drikkevandsområder. Dette er i stor udstrækning jorder, som er indvundet til landbrugsjord gennem forrige århundrede ved dræning og rørlægning, men som har en relativt begrænset dyrkningsmæssig værdi. DØR's beregninger viser, at ekstensiveringen af landbrugsjord bringer os meget langt, men at der er behov for yderligere tiltag for at nå de fastlagte mål. Størst synergi, altså gevinster for både natur, miljø og klima, opnås ved krav om efterafgrøder på 30 pct. af marker i omdrift og en 50 pct. reduktion i emmissionen af ammoniak fra staldanlæg ved konsekvent brug af BAT (Best Available Technology).

Endelig indeholder scenariet en omlægning til økologisk drift af op til 20 pct. af landbrugsarealet samt en 30 pct. reduktion i svinebestanden. Disse virkemidler omtales sidst i artiklen.

DØR's beregninger viser, at Danmarks forpligtigelser på landbrugsområdet i forhold til klima, natur og vandmiljø faktisk kan nås ved de nævnte enkle og overskuelige virkemidler!

Foto: Ole Malling

Finansiering af planen

Næste spørgsmål er: Har vi råd til at gennemføre planen? Fødevareøkonomisk Institut har for Det Økologiske Råd beregnet, at de samlede omkostninger til implementering af scenariet beløber sig til godt 2,2 mia. kr. pr. år. Udtagning af lavbundsjorder og efterafgrøder er de mest omkostningseffektive virkemidler – en tredjedel af beløbet går hertil. Udtagning af højbundsjord optager knapt en tredjedel af beløbet, og pleje af naturområder samt økologisk drift godt 1/3 af budgettet.

DØR foreslår, at scenariet finansieres ved, at 20 pct. af EU's landbrugsstøtte overføres fra den direkte støtte til landmændene til landdistriktspolitikken og miljømålsætningerne. Det vil give 1,5 mia. kr. årligt. Resten kan hentes ved en national medfinansiering, som i givet fald vil være lavere end tidligere national medfinansiering (2000-2006 i gennemsnit) til landdistriktpuljerne.

Paradigmeskift i EU's landbrugsstøtte

Oprindeligt var hovedformålet med EU's landbrugsstøtte at få tilstrækkeligt med landbrugsvarer til det europæiske marked og at sikre landmændene en indtægt, som svarede til det øvrige arbejdsmarked. Det første mål blev nået allerede i 80'erne. Indtægtsstøtten er mere problematisk, især fordi støtten ikke reelt fungerer som indtægtsstøtte, idet en stor del af støtten kapitaliseres via jordpriserne.

Dermed er målet og legitimiteten for landbrugsstøtten særdeles uklar - og det er da også baggrunden for de diskussioner, der har været omkring det såkaldte sundhedstjek af landbrugsstøtten, og som fortsat kører frem mod en mere omfattende reform, som skal iværksættes fra 2013.

Det er DØR's opfattelse, at der i højere grad skal tildeles støtte for landmændenes ydelse af 'offentlige goder' såsom klimatilpasning, sikring af vandressourcer og vandmiljø, beskyttelse af den biologiske mangfoldighed, økologi, fødevaresikkerhed, dyrevelfærd og landskabspleje. Også globale offentlige goder er i spil: Global fødevaresikkerhed, frihed for sult – med andre ord, ulandenes bønder skal sikres bedre konkurrencevilkår, adgang til ny teknologi og bedre udviklingsmuligheder. EU's landbrugsstøtte er stadig konkurrenceforvridende – om end i mindre omfang end tidligere.

Sikringen af de offentlige goder er også i fokus, både i EU-kommissionens arbejde og i den danske regerings arbejde omkring reformen af EU's landbrugspolitik. Her i foråret er begrebet centralt i planen om grøn vækst og i relation til skattekommissionens udspil til en skattereform med bl.a. forslag om afgift på kvælstofoverskud.

Dansk landbrug har spillet ud med en plan om udtagning af 50.000 ha jord i ådalene, dyrkning af energiafgrøder og produktion af biogas, samt mere lempelige vilkår for dyrkningen af de øvrige landbrugsarealer.

Der er en bevægelse i gang hen imod en konsensus både omkring paradigmeskiftet for EU's landbrugsstøtteordninger og mht. at landbrugets miljøproblemer må ses i en helhed og løses ved fælles planer og virkemidler. Til gengæld viser landbrugets udspil, at der er et stykke vej endnu, før der opnås en fælles forståelse af omfanget af problemerne og brugen af virkemidler.

Foto: Ole Malling

Landbrug kan tjene på yderligere klimatiltag

DØR's scenarium indeholder kun kvælstofrelaterede virkemidler og øget kulstofbinding som klimatiltag. Der er dog et kæmpe potentiale for, at landbruget kan bidrage yderligere – med en positiv forrentning - med klimatiltag som energiproduktion ved bioforgasning af gødning og plantemateriale og dyrkning af energipil til kraftvarmeproduktion. Omfanget af piledyrkning bør dog ses i sammenhæng med natur- og biodiversitetsmålsætningerne, men der kan måske være et potentiale som en del af skovrejsningen.

Der er også muligheder for energibesparelser i landbruget, og der forskes i bl.a. ændret fodring for at reducere metanudslippet fra drøvtyggere.

Hvad stiller vi op med svinene?

I scenariet har DØR valgt at reducere svinebestanden, selv om kvæg påvirker klimaet langt mere end svin. Det skyldes dels, at der er brug for et anseeligt antal kvæg eller får i naturplejen, dels at drøvtyggerne er i stand til at udnytte græsafgrøder og derved udgør en væsentlig funktion i den økologiske driftsform.

På det seneste har der været en del debat om muligheden for, at svineproduktionen kan afkobles fra miljøpåvirkningerne ved anvendelse af avanceret teknologi, f.eks. placering af svinefabrikker i industriområder med minimal ammoniakfordampning, gylleseparation, bioforgasning og afbrænding af fiberdelen. DØR mener, at der er behov for yderligere undersøgelser omkring bæredygtigheden i en sådan produktion - heri bør bl.a. indgå foderproduktion og import af foder, dyrevelfærd og tabet af kulstof i jorden ved afbrænding af gødning.

Andre udfordringer og økologisk jordbrug

Landbruget har også andre miljøpåvirkninger end dem, der indgår i DØR's scenarium. Behandlingshyppigheden med pesticider har været stigende gennem de seneste år - forbruget kan reduceres bl.a. på baggrund af BAT, forhøjede pesticidafgifter og sundere sædskifter. Der er ligeledes behov for forbedringer af dyrevelfærden i husdyrproduktionen.

På disse områder udgør den økologiske driftsform et reelt alternativ med sprøjtefri dyrkning og skærpede dyrevelfærdskrav.

SUND MAD TIL EN SYG KLODE

Foto: Angel Herrero de Frutas

Hvordan vi dyrker jorden, og hvad vi spiser har betydning for klodens klima. Landbrug og fødevareproduktion står bag 25 pct. af den menneskeskabte CO_2-udledning i Danmark. Et nyt undervisningsmateriale fra Det Økologiske Råd griber fat i denne problemstilling.

I en film (DVD) følger vi 140 efterskoleelevers kostomlægning til sund og klimavenlig mad. Hver dag udregnes elevernes sparede CO_2-forbrug. Som tiden går uden slik, sodavand og kød, sættes temperamenterne på en kraftig prøve...

Til DVD'en hører et undervisningshæfte med baggrund, opgaver og debatoplæg samt et kogebogsindstik med opskrifter på klimavenlig og (uvenlig) mad. Hæftet kommer omkring udfordringer og dilemmaer i landbrugets og fødevarers samspil med klima, miljø og natur.

Hvordan afvejes hensyn mellem klima og husdyrvelfærd? Hvordan måler man fødevarers klimapåvirkninger – og hvilke politiske dagsordener er i spil?

Materialet er tilgængeligt både på dansk og engelsk – hæftet på engelsk dog kun i webversion. Målgruppen er samfundsfag og geografi i gymnasiet, de ældste klasser i folkeskolen samt folkeoplysning og voksenuddannelse.

Pris: Hæftet tilsendes gratis mod betaling af porto og administration.
DVD'en koster 50 kr.

Ring eller skriv til Det Økologiske Råd: *info@ecocouncil.dk* eller tlf. 3315 0977

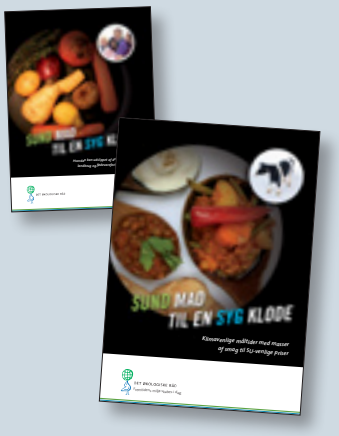

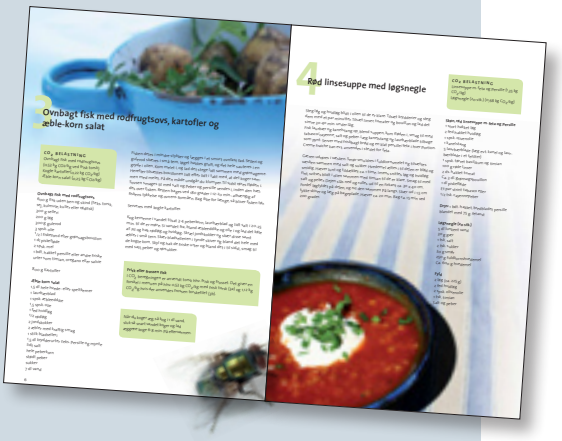

Også naturindholdet på de økologiske marker er mere varieret end på konventionelle marker, men på klima- og vandmiljøområdet er fortrinet knap så entydigt: Udslippet kan være lavere som følge af lavere gødningsniveau, men for afgrøder med et lavere udbytte end i konventionel produktion vil klimabelastningen per kg fødevare ofte være større i økologiske produkter end i konventionelle. Den udbredte brug af kvælstoffikserende planter kan også true vandmiljøet ved uhensigtsmæssig praksis i dyrkningen.

Økologien bør imidlertid betragtes som en meget dynamisk driftsform, hvor regelsættet er under konstant udvikling i takt med samfundets krav og teknologiske muligheder. Der er således nu fokus på klimapåvirkningen, og vi må forvente, at dette vil munde ud i en videreudvikling af driftsformen.

Leif@ecocouncil.dk

Det Økologiske Råds rapport: Miljøintegration i EU's landbrugspolitik (125 sider), kan downloades på *www.ecocouncil.dk* – klik på EUs landbrugspolitik.
Du kan også få tilsendt et hæfte: Et bæredygtigt landbrug i 2020 – sådan tilgodeses klima, natur, vand og ulande (12 sider) – hæftet sammenfatter de væsentligste konklusioner fra rapporten.

Hæftet 'Et bæredygtigt landbrug i 2020' kan bestilles via mail eller tlf: info@ecocouncil.dk / 3315 0977.

Den, der er god til at bruge en hammer...

Af Jørgen Stig Nørgård Lektor emeritus, DTU

Jeg var glad for Martin Fluri's beskrivelse af genbrugsprincippet 'vugge til vugge' i Global Økologi nr. 4, eftersom jeg selv i årtier på DTU har arbejdet for at udnytte alle den slags tekniske bidrag til en miljømæssigt bæredygtig udvikling. Jeg er også enig i, at deres fulde udnyttelse kræver en grundlæggende omstilling af vores forhold til naturen.

Min glæde over MF's artikel blev dog afløst af skuffelse, da jeg læste hans skråsikre angreb på mit indlæg i nr. 3 om forsøg på at begrænse et af de andre to hovedbidrag til miljøproblemerne, nemlig 1) befolkningstallet og 2) det generelle materielle forbrug pr. person. De må for MF gerne vokse ubegrænset, når vi blot bruger hans nye værktøj, åbenbart ud fra en opfattelse af, at jo flere vi bliver, og jo mere vi forbruger, des bedre får vi det! MF tillægger mig ligefrem et negativt menneskesyn, når jeg netop fremhæver de oplagte menneskelige *fordele*, der vil kunne opnås ved, at vi langsomt blev færre på kloden. Så kunne vi ikke bare overleve, men leve.

Den slags ønsker om fremtiden er naturligvis etiske og politiske. Jeg tilslutter mig ikke, som f.eks. Bush-regeringen, det bibelske, naturfjendtlige syn, at vi mennesker skal mangfoldiggøre os og herske over alt andet levende på Jorden. Netop derovre i det store Amerika fejrede man sidste år en kvinde, der havde født barn nr. 18. Hvis vi f.eks. antog, at hendes slægt fortsætter i det spor, så vil *alene* de om 10 generationer have 3500 milliarder efterkommere, dvs. ca. 500 gange hele verdens nuværende befolkning. De skal iflg. MF alle være velkomne! Selv med hans 'vugge til vugge' koncepts *meget optimistiske* 99 % genbrug, vil ressourceforbruget da være 5 gange det nuværende! Og dette var altså kun denne ene families efterkommere, og det var uden vækst i forbrug pr. person.

MF's angreb minder mig om det gamle mundheld, at *den, der er god til at bruge en hammer er tilbøjelig til at betragte alle problemer som søm*. Det kan være fristende og endog nyttigt at grave sig ned i én ekspertise. Men så kan man let blive lidt aggressiv overfor de 'konkurrenter', der har andre gode bidrag til løsning af problemerne, f.eks. ved at bruge færre søm. Jeg foreslår, at vi fastholder et blik for samspillet mellem de forskellige værktøjer, der skal løse problemerne og finder en balance. Udstrakt genbrug er oplagt én del af løsningen. Men disse tekniske gevinster tabes rask væk, hvis vi slipper de andre to faktorer, befolkningstallet og deres forbrug, helt løs. Vi må ikke lade os lede af, hvad politikere og erhvervslivet helst vil høre. Det er ikke altid sandheden.

jsn@byg.dtu.dk

Befolkningen skal reduceres!

Af Kåre Press-Kristensen, medlem af redaktionen på Global Økologi

Global Økologi bragte i december 2008 en spændende artikel om et koncept: *Vugge til vugge*, der går ud på at designe alle produkter, så de ved bortskaffelse kan genbruges 100 % som nye råstoffer. Det er selvfølgelig en utopi, men tankegangen kan være et vigtigt skridt på vejen mod en mere miljørigtig udvikling.

Til gengæld undres man, når man i samme nummer af læser debatindlægget af Martin Fluri, der er sekretariatsleder for *Vugge til Vugge*. Martin Fluri tror tilsyneladende i ramme alvor, at teknologisk udvikling vil løse alle miljøproblemerne og med nærmest religiøse undertoner hylder han befolkningstilvæksten.

Som argument sammenligner han mennesket med myrer, og skriver, at myrer jo ikke er et problem, selv om deres biomasse er fire gange så stor som menneskets. Men han glemmer fuldstændig, at myrers føde kan dækkes af og i balance med planetens naturlige økosystemer. Selv hvis vi fik skabt *Vugge til Vugge Utopia* med 100% vedvarende energi, 100% genbrug og 100% respekt for naturen, så ville ikke engang 1 mia. mennesker kunne brødfødes af og i balance med planetens naturlige økosystemer. Derfor holder sammenligningen med myre ikke vand – end ikke i *Utopia*.

Vi kan forhåbentlig med tiden øge ressourceeffektiviteten og udnyttelsen af vedvarende energi så meget, at vi kan opnå et tåleligt samspil med naturen. Men jo flere mennesker vi bliver, jo sværere bliver det. Hvis antallet af mennesker fordobles, skal ressourceeffektiviteten også fordobles. Og det er blot for at holde miljøødelæggelserne på det niveau, som de har i dag.

Vejen til at reducere miljøproblemerne er derfor den samme, som den altid har været - befolkningen skal reduceres, forbruget skal reduceres og miljøbelastningen skal reduceres. Præcis som Jørgen Nørgård skrev det i Global Økologi i oktober 2008. *Vugge til Vugge* kan være en vigtig brik i spillet om at nedsætte miljøbelastningen, men *Vugge til Vugge* konceptet alene kan ikke løse verdens miljøproblemer på en overbefolket planet.

kpk@env.dtu.dk

Myrer og mennesker – og forskellen på endo- og exosomatisk energiforbrug

Af Inge Røpke, lektor Danmarks Tekniske Universitet

Martin Fluri argumenterer i sidste nummer for, at det ikke er noget problem, at der bliver flere mennesker i verden, og at vi roligt kan fortsætte med at have en høj levestandard, for ny teknologi baseret på vugge til vugge tankegangen kan sørge for, at der er nok til alle uden skader på miljøet. Det er desværre noget slemt sludder.

Et af MF's argumenter er, at myrer har en større biomasse end mennesker, og det er der jo ingen, der anser for noget problem. Der er imidlertid en fundamental forskel på myrer og mennesker. Myrer bruger kun den mængde energi, der er nødvendig for at opretholde deres kroppe. Det samme kunne siges om mennesker - før de fandt på at udnytte ilden.

Inden for økologisk økonomi bruger man udtrykket det endosomatiske energiforbrug – om den mængde energi, der er nødvendig for at opretholde et menneske – målt som 1 HEE (human energy equivalent). Da mennesker fandt på at udnytte ilden, kunne de øge deres energiforbrug ud over det endosomatiske: det såkaldt exosomatiske energiforbrug steg fra nul til 1 HEE, så det samlede energiforbrug kom op på 2 HEE. Landbruget gjorde det muligt at øge energiforbruget til 3-4 HEE pr. person, men først da de fossile brændsler kom i brug i forbindelse med industrialiseringen, steg energiforbruget for alvor. En gennemsnits amerikaner anslås at bruge 94 HEE i 1997 – det svarer til, at amerikaneren har 93 'energislaver' til at arbejde for sig.

Når mennesker sætter så meget energi i sving, ændrer det radikalt på omgivelserne. Vi sætter kræfter i gang, der har geologiske dimensioner, men med en meget kortere tidshorisont. Den fossile energi og industrialiseringen har muliggjort en ekstrem vækst i både antallet af mennesker og forbruget per person over en meget kort årrække, og konsekvenserne er frygtindgydende, ikke mindst for de økologiske systemer. Et forholdsvis tæt befolket og højt forbrugende land som Danmark er nærmest at sammenligne med et vækstmedie, hvor der kun kan gro mennesker. Det er ikke så mærkeligt, at Jørgen Stig Nørgård kan blive euforisk ved tanken om, hvordan landet ville se ud, hvis der kun boede 1 million mennesker.

Udfordringerne er enorme, og tiden er knap, hvis vi både skal tage miljøudfordringerne og den store globale ulighed alvorligt. Der er i høj grad brug for både at udvikle mere bæredygtige teknologier og for at bremse væksten i befolkning og forbrug. Held og lykke med vugge til vugge teknologierne! Men lad være med at bruge dem som afsæt for kritik af de strategier, der er mindst ligeså nødvendige.

ir@ipl.dtu.dk

"Der er fundamental forskel på myrer og mennesker. Myrer bruger kun den mængde energi, der er nødvendig for at opretholde deres kroppe. Det samme kunne siges om mennesker – *før* de fandt på at udnytte ilden."
Inge Røpke

NYT FRA RÅDET MARTS 2009

Kemikalie-kurser for NGO'er i Øst

Det Økologiske Råd har sammen med NGO'er fra Lithauen og Estland fået penge til at lave et træningsprogram for NGO'er i Rusland (Skt. Petersborg-regionen) og Hviderusland om kemikaliepolitik. Der skal afholdes tre træningsseminarer i henholdsvis Vilnius, Sct. Petersborg og Minsk i løbet af 2009. Kurset vil handle om EU's kemikaliereform REACH og dens betydning uden for EU samt om miljømærkning m.v. Projektet er finansieret af Nordisk Ministerråd.

Grøn skattereform

Som det fremgår af bladet i øvrigt har vi arbejdet meget med grøn skattereform op til Skattekommissionen udsendte sin rapport d. 2. februar. Det har ført til et konkret og grundigt underbygget forslag til en mere vidtgående grøn skatteomlægning, se: *http://ecocouncil.dk/download/20090203_groen_skatterapport.pdf*

Herudover holder vi et offentligt møde d. 18. marts (se kalender) – som vil være mere rettet mod den brede offentlighed. Vi har allerede afholdt et seminar d. 29.1., som i høj grad var for særligt fag-interesserede. På lang sigt arbejder vi også med et undervisningshæfte om grøn skattereform.

En forstærket indsats for energirenovering

Vi skriver på en udredningsrapport om markedspotentialer for energirenovering af eksisterende bygninger. Rapporten støttes af EUDP og gennemføres i samarbejde med Statens Byggeforskningsinstitut. Rapporten beskriver de politiske betingelser for energirenoveringer. Den beskriver det energimæssige og økonomiske markedspotentiale, og angiver en række barrierer og modgåelser heraf. Ligeledes fokuseres på en række indsatsområder, hvor danske virksomheder selv eller i nye samarbejder kan udvikle produkter og tilbud til en øget og mere energieffektiv renovering af eksisterende bygninger.

Der udarbejdes en udførlig baggrundsrapport og en kortere oplistning af mulighederne, som på en workshop i marts skal danne grundlag for at inddrage virksomheder i det nye Partnerskab **EnergiBYG**, som lige nu består af organisationerne DI Byggematerialer, Dansk Byggeri, DI Energibranchen, TEKNIQ, DANSKE ARK og Foreningen af Rådgivende Ingeniører.

Energispareprojektet

Projektet, som er DØRs største – fra Energisparepuljen, administreret af Dansk Energi Net -er foreløbig forlænget med et år til udgangen af 2009. Vi fortsætter vores arbejde med energibesparelser, med vægt på bygninger. Vi vil bl.a. arbejde med energibesparelser i offentlige bygninger og udarbejde en publikation herom – i forlængelse af vores tidligere om henholdsvis parcelhuse og etageboliger. Vi har desuden fået accept af også at inddrage reduktion af klimagasudslip fra trafik og landbrug i projektet.

Konto for fremtidens miljø

Siden 2007 har det været muligt at sætte sine sparepenge i Merkur Bank – og samtidig støtte Det Økologiske Råd. Pengene indsættes på en almindelig opsparingskonto i Merkur Bank. Merkur Bank donerer så hvert år pt. 1,5 procent (bemærk renten er variabel) til Det Økologiske Råds arbejde. I 2008 var udbyttet af ordningen 5257 kr. I alt stod der i 2008 på 'Konto for fremtidens miljø' 350.500 kr.

Få folderen tilsendt ved at ringe til os på tlf: 3315 0977.
Læs mere om Merkur Bank på *www.merkurbank.dk*

Vindere

Det Økologiske Råds medlemskonkurrence
I sidste nummer skrev vi fejlagtigt, at vinderne var udtrukket og havde fået besked.
Vi var lidt for hurtigt ude. Men her er de. Tillykke til alle.
Nr. 1: Ole Busck, Lyngvej 2, Ejdrup, 9240 Nibe
Nr. 2: Poul Erik Nielsen, Smedevej 3, 4241 Vemmelev
Nr. 3: Andreas Nyrup Madsen, Østervold 46, 3., -66, 8900 Randers
Nr. 4: Magdalene Rue, Sonnerupvej 50, 2700 Brønshøj

KALENDER

Offentligt møde om grøn skattereform

Onsdag d. 18. marts kl. 16. Politikens foredragssal, Vestergade 28, København

Oplæg ved ordførerne Jacob Jensen (V), Klaus Hækkerup (S), Jesper Petersen, SF samt medlem af Skattekommissionen Peder Andersen.
Vi lægger op til debat om, hvordan grønne afgifter kunne spille en større rolle, end der lægges op til fra regeringen.
Se det Økologiske Råds forslag: *http://ecocouncil.dk/download/20090203_groenskat_flyer.pdf*.

Arr.: Det Økologiske Råd og Politiken.

Tilmelding til Politiken – se nærmere på www.politiken.dk eller www.ecocouncil.dk.

Offentligt møde om klimakommissionen og alternative energiplaner

Onsdag d. 21 april kl. 15:30-17:30 i København

Sted: Meddeles på hjemmesiden og i elektronisk nyhedsbrev.
Oplæg ved:
- Prof. Kathrine Richardson, Københavns Universitet, formand for Klimakommissionen
- Prof. Henrik Lund, Aalborg Universitet (inviteret).

Kl. 18.00 **Generalforsamling** i Det Økologiske Råd

Dagsorden:
1. Valg af dirigent og referent
2. Formalia
3. Beretninger fra formanden samt Global Økologis redaktion.
4. Fremlæggelse af regnskab og budget
5. Medlemshvervning
6. Ideer til det videre arbejde samt evt. forslag fra medlemmerne
7. Valg til bestyrelsen
8. Evt.

PUBLIKATIONER

Her på siden ses et udpluk af Det Økologiske Råds publikationer. En fuldstændig liste kan ses på www.ecocouncil.dk.
De fleste publikationer kan gratis downloades.
Ved køb af klassesæt gives normalt 33% rabat.
Ekspeditionsgebyr og porto tillægges prisen. Bestilling på tlf: 3315 0977.

NY Miljøintegration i EU´s landbrugspolitik

En grundlæggende rapport om et scenarium fremlagt af Det Økologiske Råd til et samlet bud på en løsning af landbrugets problemer i forhold til både natur, vandmiljø og klima. Projektet er støttet af landbrugets Promillefonde og Videnskabsministeriet. Kan downloades fra www.ecocouncil.dk. En sammenfatning af konklusioner kan ses i hæftet 'Et bæredygtigt landbrug 2020'. (fremsendes mod betaling af porto + adm)

NY Fra elektronik til e-affald

– om eksport af farligt affald
Hæftet har fokus på eksport af farligt affald til ulande, med udgangspunkt i e-affald som tv, mobiler og computere. Hvordan kan det affald dukke op på lossepladser i Ghana eller Kina? Hvad betyder det for miljøet og sundheden her? Gældende regler i Danmark, EU og internationalt gennemgås.
Til undervisning i gymnasiet og HF i kemi, samfundsfag, geografi og til dels biologi samt tværfaglige forløb. Hæftet er gratis. Elevopgaver på www.ecocouncil.dk.

NY Sund mad til en syg klode

Hvad vi spiser har betydning for klimaet, men det er svært at ændre vaner. 140 efterskoleelever tog udfordringen op. Resultatet kan ses på en ny dvd (26 min) hertil hører undervisningshæftet Sund mad til en syg klode, med kogebog med klimavenlig mad. Hæftet tager fat på udfordringer og dilemmaer i landbrugets og fødevarernes samspil med klima, miljø og natur. Til samfundsfag og geografi i gymnasiet, de ældste klasser i folkeskolen, folkeoplysning og voksenuddan. Hæftet er gratis. Dvd'en koster 50 kr. – (også på engelsk) – hæftet dog kun i webversion.

Trafik og klima – hvad Infrastrukturkommissionen oversa

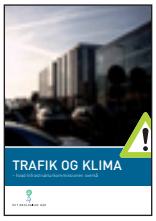

Der er en række miljø- og sundheds belastninger knyttet til trafikken: Klimapåvirkning – partikelforurening og anden luftforurening, støj og arealbeslaglæggelse. Det er muligt at kombinere tiltag, der løser flere af disse problemer – f.eks. ved brug af elbiler eller tiltag til trafikbegrænsning. Af Johan Nielsen og Christian Ege. Hæfte, 50 sider. Det Økologiske Råd, januar 2008, gratis.

Nanoteknologi, miljø og sundhed

Nanomaterialer kan muligvis have skadelige effekter på miljø og sundhed, men dette er utilstrækkeligt undersøgt. Samtidig er de i praksis kun i ringe grad omfattet af EU-lovgivning om farlige stoffer. Af Roza Pedersen og Pia Lund Nielsen. Hæfte, 28 sider. Det Økologiske Råd, december 2007, gratis.

Se mere på *www.ecocouncil.dk*

POST B
PP DANMARK
ID-nr. 47464

Afsender
Global Økologi
c/o Det Økologiske Råd
Blegdamsvej 4B
2200 København N

NÆSTE NUMMER AF GLOBAL ØKOLOGI

"A new green deal"

Kan grønne investeringer løfte os ud af finanskrisen og skabe en mere bæredygtig udvikling?

Global Økologi fortsætter næste gang i det samme økonomisk og grønne spor – men vi tager de internationale briller på. Vi ser på FNs udspil til millioner af grønne arbejdspladser. Og den amerikanske regerings redningsplan bygget op om nye grønne teknologier – ikke mindst vedvarende energi – hvad er status? Hvad med EU, har Kina allerede overhalet os på greentech-området?

Konkret dykker vi ned på et måske lovende område – elbiler – Dong satser stort, det samme gør amerikanerne. Er vi langt fra – eller tæt på – en ny miljøvenlig transportform?

Global Økologi udkommer næste gang i maj/juni.

Foto: Teslamotors

Den 100% eldrevne Tesla Roadster kører ca. 210 km/t og har en rækkevidde på 300-400 km.

Modtag Global Økologi med posten og hold dig orienteret om miljøspørgsmål i ind- og udland

Frankeres som brev

Bladet udgives af miljøorganisationen Det Økologiske Råd og koster kun:
295 kr/om året – 175 kr., hvis du er studerende/ledig/pensionist

Du kan modtage bladet som abonnement eller ved at melde dig ind i Det Økologiske Råd.
Prisen er den samme.

☐ **Medlemskab incl. Global Økologi** ☐ **Abonnement på Global Økologi alene** (sæt kryds)

Medlemskabet kan også afvikles som et fast beløb om måneden/kvartalet, dog mindst 50,- kr. pr. mdr. /150,- pr. kvartal. Indbetalingen skal ske via BS eller netbank. Ring og hør nærmere på tlf: 3315 0977

Navn _____ Tlf. _____

Adresse _____

Postnr. og by _____ E-mail (frivilligt) _____

På *www.ecocouncil.dk* finder du flere oplysninger. Du kan også melde dig ind her.

Det Økologiske Råd
Blegdamsvej 4B
2200 København N